

**TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE
ADALAR, ADACIKLAR VE KAYALIKLAR SORUNU**

Tunç Aka

**Yüksek Lisans Tezi
Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Müzehher Yamaç**

2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE
ADALAR, ADACIKLAR VE KAYALIKLAR SORUNU

Tunç AKA

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜZEHHER YAMAÇ

TEKİRDAĞ-2019
Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 20...

TUNÇ AKA

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUNÇ AKA tarafından hazırlanan “TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE ADALAR, ADACIKLAR VE KAYALIKLAR SORUNU” konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca günü saat’da yapılmış olup, tezin OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile BAŞARILI / BAŞARISIZ olduğuna karar verilmiştir.

Jüri Başkanı:	Dr. Öğr. Üyesi Müzehher Yamaç		
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Sezin İba Gürsoy		
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Emre Baysoy		

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

...../...../20.....

Prof. Dr. Rasim YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum, Enstitü, : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
ABD : Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Türk Yunan İlişkilerinde Adalar, Adacıklar ve Kayalıklar
Sorunu
Tez Yazarı : Tunç Aka
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Müzehher Yamaç
Tez/Proje Türü, Yılı: Yüksek Lisans Tezi / 2019
Sayfa Sayısı : 56

Bu tezin amacı, Doğu Ege Denizi ada, adacık ve kayalıklar sorununu, nedensellik örgüsü içinde çözümlenmek ve açıklamaktır. Tez, Doğu Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalık sorununun kaynağı nedir sorusu üzerine bina edilmiştir. Bu sorunun cevabını bulma çabalarında tezin ana argümanı şudur: Ada, adacık ve kayalıklar, devletlerin deniz ülkesindeki egemenliklerini genişletebildiğinden Türkiye ve Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalıklar sorunu bir egemenlik rekabetidir. Bu tezde araştırma yöntemi olarak zaman boyutlu tek vaka incelemesi, araştırma tasarımı olarak da Pierson'un vaka incelemesi tasarımı tercih edilmiştir. Böylece sorunun tarihsel gelişimi neden – sonuç ilişkisini gözeterek açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ada, Adacık, Kayalık, Ülkesel Egemenlik, Deniz Alanları

ABSTRACT

Institution, Institute, : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences,
Department : Globalization and International Relations
Title : Islands, Islets and Rock Problems in Turkish and Greek Relations
Author : Tunç Aka
Adviser : Dr. Faculty Müzehher Yamaç
Type of Thesis/Year : MA Thesis / 2019
Total Pages : 56

This thesis aims to analyse and explain the problem of islands, islets and rocks in the Eastern Aegean Sea in the context of causality. The thesis is based on the question of what is the source of the island, islet and rocky problem in the Eastern Aegean Sea. The thesis argues that islands, islets and rocks help to expand territorial sovereignty in favour of the state to which they belong, therefore island and its derivative formations between Turkey and Greece leads to sovereignty competence in the Aegean Sea. In this thesis, time-horizontal single case study and Pierson's case study design were utilized as a methodological tool.

Keywords: Island, Islet, Rock, Marine Territory, Sovereignty

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM BEYANI.....	ii
TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Ada, Adacık, Kayalık.....	5
1.2. Deniz Alanları.....	8
1.2.1. Devletlerin Tam Egemenlik Yetkisindeki Deniz Alanları.....	9
1.2.1.1. İç Sular.....	10
1.2.1.2. Karasuları.....	10
1.2.2. Devletlerin Münhasır Egemenlik Yetkisindeki Deniz Alanları.....	12
1.2.2.1. Bitişik Bölge.....	12
1.2.2.2. Kıta Sahaneliği.....	13
1.2.2.3. Münhasır Ekonomik Bölge.....	16
2. ÇÖZÜMLEYİCİ ÇERÇEVE.....	17
3. VERİ VE BULGULAR	24
3.1. Ege Denizi.....	24
3.2. Ege Denizi'ndeki Ada, Adacık ve Kayalıklar.....	27
3.2.1. Trakya / Boğazönü Adaları Grubu.....	29
3.2.2. Saruhan Adaları Grubu.....	31
3.2.3. Menteşe Adaları Grubu.....	35
3.3. Türkiye'nin Ege Deniz Alanlarına İlişkin Karar ve Uygulamaları...	42

4. TARTIŞMA.....	45
SONUÇ	50
KAYNAKÇA	52

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Pierson'un Zaman Ufuklu Nedensellik Tablosu.....	20
Tablo 2: Trakya / Boğazönü Adalar Grubu.....	31
Tablo 3. Saruhan Adaları Grubu.....	32
Tablo 4: Menteşe Adaları Grubu.....	37

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Deniz Alanları.....	12
Şekil 2: Ege Denizi'nin Sınırlarının Uydu Çekimi Görüntüsü.....	25
Şekil 3: Ege Denizi Ada, Adacık, Kayalıklarının Dağılımı.....	28
Şekil 4: Ege Denizi Ada Grupları.....	29

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BMDHS: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

CKBBS: Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NGS: National Geographic Society

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

GİRİŞ

Türk – Yunan ilişkilerinde Batı Anadolu kıyısına yakın veya onun uzantısı olan adalar, geleneksel bir sorundur. Adalara ilişkin tartışmanın kaynağı, ağırlıklı olarak deniz ülkesi ile hava ülkesi sınırlarının belirlenmesindeki ihtilaflardır. Ancak 25 Aralık 1995 günü Figen Akad isimli Türk bandıralı bir kuru yük gemisinin Bodrum açıklarındaki Kardak kayalıklarında karaya oturmasının ardından yaşananlar, Türk – Yunan ilişkilerinin geleneksel sorunlarına yeni bir sorun ilave etmiştir: Adacıklar ve kayalıklar sorunu. Esasında adacık ve kayalıklar sorununu, yeni diye nitelendirmekten ziyade taraflar arasındaki uyuyan / uyutulan bir sorunun uyandığını söylemek daha tutarlı olabilir.

Her ne kadar adacık ve kayalık sorunu, göreceli olarak son dönemlerde ortaya çıkmış olsa bile hukuktaki illiyet bağı ilkesinden dolayı Türk – Yunan ilişkilerinde ada, adacık ve kayalıklar sorunun birlikte değerlendirilmesi elzemdir. Zira adaları dışlayarak, adacık ve kayalık sorunu tarif edilemez. Ada, adacık ve kayalık sorunlarının birlikte ele alınması teknik nedenlerle de kaçınılmazdır. Aksi halde, Türk tezine 1.800, Yunan tezine göre 3.000 ada, adacık ve kayalıkların ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi amacı aşan bir zahmettir.

Bu tezin amacı, Doğu Ege Denizi ada, adacık ve kayalıklar sorununu, nedensellik örgüsü içinde çözümlenmek ve açıklamaktır. Soruna konu olan ada, adacık ve kayalıkların ortak noktası, Batı Anadolu kıyısının jeolojik uzantıları veya yakınında olmalarıdır. Bu durum ister istemez Türkiye'nin ülkesel sınırları ile buna bağlı egemenlik hak ve yetkilerini birinci dereceden etkilemektedir.

Türk – Yunan ilişkilerinde ada, adacık ve kayalıklar sorununa odaklanan kıymetli çalışmalar yapılmıştır ki bunların çoğu doğal olarak uluslararası hukuk disiplini bağlamındadır. Hüseyin Pazarıcı'nın 1997'de Fransızca yayınlanan ve bir

sene sonra çevrilerek Türkçe literatüre kazandırılan iki makale, mezkûr sorunu uluslararası düzeyde ele almıştır. *Tartışma: Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilaflı adalar – Ege Denizi’ndeki İmia Adaları: Kuvvetle Uyuşmazlık ile Ege Denizi’ndeki Bazı Adacık ve Kayalıkların Statüsü Hakkında Türk – Yunan Uyuşmazlığı*’dır. Pazarıcı her iki makalede de Türk Yunan ilişkilerindeki ada, adacık ve kayalık sorununu uluslararası hukuk düzenlemeleri ışığında ve egemenlik parametresi üzerinden değerlendirmektedir.

Ali Karamahmut’un derlediği ve 1998 yılında okurlarıyla buluşan *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar* kitabı bir başucu eserdir. Bu kitap, egemenliği tartışmalı adalarla ilgili Ege Denizi ile adaların jeolojik özellikleri, sayıları, nüfusları, haritaları, hukuki statüleri vb verilerini içermesi bakımından ada, adacık ve kayalıkların envanteri niteliğinde bir eserdir.

Sertaç Hami Başeren 2006’da basılan *Ege Sorunları* kitabının ikinci bölümünde sorunun siyasi kronolojisini uluslararası hukuk bağlamında değerlendirmektedir. Özellikle Eritre – Yemen arasındaki benzer uyuşmazlığın Türkiye ile Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalık soruna tesirini karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir.

Söz konusu sorunla ilgili bir diğer çalışma, Erdem Denk’in 1999 yılında yüksek lisans tezinden türetilen *Egemenli Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma* isimli kitabıdır. Kitabının amacı, devletlerin, diğer kıyıdaş devletle anlaşmazlığa konu olan ada ve kayalıklarla ilgili uluslararası hukukun ilgili kurum ve kurallarına dayanan egemenlik iddialarını karşılaştırmaktır. Bu çerçevede, Kardak Kayalıkları, Spratly Adaları ve Senkaku/Diaouyu Adaları egemenlik devri parametrelerine göre mukayese edilmiştir.

Alper Feridun'un *Ege'de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu* (2009) başlıklı basılmamış yüksek lisans tezi dikkate değer bir çalışmadır. Bu tezin amacı, Türkiye ve Yunanistan arasında egemenlik aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar sorununu, Uluslararası Adalet Divan'ın Katar – Bahreyn, Eritre – Yemen, Nikaragua – Honduras, Endonezya – Malezya devletleri arasındaki benzer uyuşmazlıklarla ilgi verdiği kararlar ışığında yorumlamaktır.

Yukarıda özetlendiği üzere, literatürde sorun hakkında yapılan çalışmalar önemli ölçüde uluslararası hukuk disiplinin etkisindedir. Türk – Yunan ilişkilerindeki ada, adacık ve kayalıklar sorununu, uluslararası hukuk yerine uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde ele alması bu tezin önemini göstermektedir. Tez, uluslararası hukuk dışındaki bir disiplini merkeze alarak, sorunu normatif bir alandan çıkarmaktadır. Ayrıca, gerek Türk gerekse Yunan tarafı, mezkûr soruna ilişkin geliştirdikleri tezleri, aynı uluslararası hukukun kaynakları (ikili ve çok taraflı anlaşmalar) farklı yorumlayarak geliştirmektedirler. Dolayısıyla bu sorunu, nedensellik örgüsü içinde sadece uluslararası hukuk disiplinine hapsetmemesi bu tezin gözettiği bir özgünlüktür.

Tez, Doğu Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalık sorununun kaynağı nedir sorusu üzerine bina edilmiştir. Bu sorunun cevabını bulma çabasındaki tezin ana argümanı şudur: Ada, adacık ve kayalıklar, devletlerin deniz ülkesindeki tam veya münhasır egemenliklerini genişletebildiğinden, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalıklar sorunu taraflar arasında tarihsel köklere sahip bir egemenlik rekabetidir.

Literatürde mezkûr sorunu ele alan bilimsel çalışmaların yöntemsel tercihleri ağırlıklı karşılaştırmalı çalışmalardır. Ancak iki gerekçeyle karşılaştırmalı çalışmaların yanıltıcı olabileceği söylenebilir. İlkin, Ege Denizi'nin dar, yarı kapalı, bağlantı denizi olması ve coğrafi özellikleri nedeniyle nevi şahsına münhasır olduğu

kabul edilir. Bu nedenle, başka denizlerdeki kıyıdaşların ada ve türev oluşumlarla ilgili uyuşmazlıkları ile Ege Denizi'ndekileri mukayese etmek sınırlı fikir verecektir. İkincisi Uluslararası Adalet Divanı (UAD) kararlarının başka uyuşmazlıklarla ilgili davalara emsal oluşturamaması nedeniyle benzer uyuşmazlık konuları hakkındaki mahkeme kararlarıyla mukayese yapmak her zaman anlamlı değildir.

Bu tezde araştırma yöntemi olarak zaman boyutlu tek vaka incelemesi, araştırma tasarımı olarak da Pierson'un vaka incelemesi tasarımı tercih edilmiştir. Böylece sorunun tarihsel gelişimi neden – sonuç ilişkisini gözeterek açıklanabilecektir.

Tezin temel veri ve malumatları için Ege Denizi'nin temel özellikleri, ada, adacık ve kayalıkların egemenlik durumunu belirleyen ikili ve çok taraflı antlaşmalar, Uluslararası Deniz Hukukuna ilişkin temel sözleşmeler, Türkiye'nin konuya ilişkin resmi karar ve tutumları ve siyasi tarihteki gelişmelerden yararlanılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, ada, adacık ve kayalıkların tanımları yapılmış, deniz alanları egemenlik yetkileri bakımından sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde araştırma yöntemi ve tasarımı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ada, adacık ve kayalıkların egemenlik devrine ilişkin siyasi tarih gelişmeleri, uluslararası antlaşmalar ve Türkiye'nin resmi tutumu ışığında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise elde edilen bulgular, yöntemsel tutarlılık gözetilerek tartışmaya açılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, tezin anahtar kavramları ele alınmış, onların temel özellikleri belirtilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ada, adacık ve kayalık tanımlaması yapılarak, mezkûr coğrafi oluşumların ayırt edici özellikleri ortaya konmuştur. Akabinde, bir devletin tam egemenlik yetkisindeki deniz alanları ile münhasır egemenlik yetkilerini kullanabildiği deniz alanlarının açıklaması yapılmıştır.

1.1. Ada, Adacık, Kayalık

Ada “*bir kıtadan daha küçük ve tamamen suyla çevrili bir kara parçasıdır. Adalar okyanuslarda, denizlerde, göllerde veya nehirlerde meydana gelebilir.*”¹ Bu ansiklopedik tanım, adayı başka kara parçasıyla bağlantısı olmayan bir coğrafi oluşum olarak tarif ederken, bir adanın karasal boyutlarını muğlak bırakmaktadır. Örneğin, bu ve benzeri ada tanımlarında, neden Avustralya’nın bir kıta, Grönland’ın ise bir ada kabul edildiğini belirleyen bir nesnel büyüklük ölçütü yoktur. Kıta ve ada arasındaki fark, çevresi sularla çevrili kara parçasının büyüklüğüyle ilgili olmaktan ziyade tektonik özelliği, hayvan ve bitki varlığı, kültür vb. ölçütlerine göre belirlenmektedir.

National Geographic Society (NGS), adaları jeolojik oluşum bakımından kıtasal ada, gel-git adası, bariyer adası, okyanus adası, mercan adası ve yapay adalar olarak altı alt başlıkta sınıflandırılmakta ve yüz ölçümü yarım dönümün altındaki ada oluşumlarını ise adacık kabul etmektedir.² Bu çerçevede iki tespiti yapmakta yarar var: İlkin, tezimize konu olan Ege Denizi ada ve adacıkları ağırlıklı olarak kıtasal ada türündedir.³ Aşağıda detaylı değineceğimiz üzere, uluslararası hukuk, gel-git

¹“İsland”, <https://www.britannica.com/science/island>

²“İsland”, <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/island/>

³Micheal Higgins, *Geology of the Greek Islands*, Encyclopedia of Islands, Derleyen R. G. Gillispie – D. A. Clague, University of California Press, Berkley, Los Angles, London, 2009, s. 393

adaları ile yapay adaları dikkate almamaktadır. İkincisi, adacıkların, yüzey ölçümü yarım dönümün altındaki adalar olarak tanımlanması gerekli ama yeterli koşul değildir.

Uluslararası hukukun ada, adacık ve kayalık tanımı ortaya koyulmadan önce söz konusu coğrafi oluşumların devletler arasında neden anlaşmazlık kaynağı olduğuna kısaca değinilmelidir. Göl ve nehir ada, adacık ve kayalıkları, devletlerin içsel egemenlik alanında olup, uluslararası hukuk bakımından tartışmaya açık değildir. Buna mukabil, okyanus ve denizde bulunan adalar, adacıklar ve kayalıklar devletlerin deniz ülkesindeki egemenlik yetkilerinin kullanımıyla ilgili çıkar çatışmalarına sebebiyet vermesinden dolayı uluslararası hukukun tartışma konuları arasında yer alır.

Vestfalya Anlaşması'ndan sonra ortaya çıkan modern devletler sisteminin en belirgin hassasiyetlerinden biri, devletlerin ülkesinin sınırlarının kesin biçimde saptanması olmuştur. Modern devletler sisteminde devletlerin kara ülkesinin sınırlarının saptanmasındaki sorunlara ek olarak; 19. yüzyılda büyük güçlerin sömürgeleştirme politikaları nedeniyle deniz ülkesinin, 20. yüzyılda hava araçlarının gelişmesinin etkisiyle hava ülkesinin sınırlarının saptanması, korunması ve bunlara ilişkin anlaşmazlıklar uluslararası ilişkilerin, dolayısıyla uluslararası hukukun ilgi alanındadır. Zira bir devlet, sahip olduğu karar parçası ile ona bağlı olarak belirlenen deniz ve hava sahalarının sağladığı stratejik üstünlükleri, doğal zenginlikleri, ticari ayrıcalıkları tam veya münhasır egemenliğinde muhafaza etmek ister.

Ada, adacık ve kayalıklar devletlerin deniz ülkesindeki tam veya münhasır egemenliklerini genişletebilmektedir. Devletler, egemenlikleri altındaki bu tür coğrafi oluşumlar sayesinde deniz ülkesinin siyasi, askeri, ekonomik ve ticari avantajlardan yararlanırlar. Ne var ki, egemenlik statüsü belirlenmemiş veya tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar ise doğal olarak devletler arasında anlaşmazlık, hatta çatışma konusudur.

Uluslararası hukuk bağlamında ada tanımına ilk kez “1930 La Haye Uluslararası Hukuk Kodifikasyonu Konferansı çerçevesinde II. Komisyona bağlı II. Alt-Komisyon raporunda” rastlanmaktadır.⁴ Mezkûr raporda, “bir ada, suların en yüksek olduğu zaman sürekli olarak açıktan kalan, etrafı sularla çevrili bir kara parçası”⁵ olarak tanımlanmıştır. Resmi bir nitelik kazanmayan raporun önemi, 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi’nde yer alan ada tanımına zemin hazırlamasıdır.

1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmenin ilgili maddesinde “bir ada, su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal olarak oluşmuş bir arazi sahasıdır”⁶ şeklinde tarif edilmiştir. Bu tanımlama, 1930 yılında yapılan sürekli olarak açıta kalma ölçütünü çıkarmış, buna mukabil, adanın doğal arazi olma ölçütünü getirmiştir. Uluslararası Deniz Hukuku bakımından en kapsamlı sözleşme olan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) de 1958 yılında yapılan ada tanımını kabul etmiştir. Böylece gel-git adalar ile yapay adaların coğrafi oluşum olmalarına rağmen uluslararası hukuk bağlamında ada sayılmayacağı hükme bağlanmıştır. Sonuç olarak, gel-git adalar ile yapay adaların ne kendilerine mahsus karasuları vardır ne de bir devletin karasularının genişlemesine yol açarlar.⁷

O halde, uluslararası hukuka göre ada doğal olarak oluşmuş, sularla çevirili ve suların en yüksek seviyesinde bile su yüzeyinde kalan kara parçasıdır. Öte yandan, uluslararası hukukta kayalıklar, “insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan” araziler olarak kabul edilmekte ve “kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacağı”⁸ hükme bağlanmaktadır.

⁴ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Turan Kitapevi, Ankara, 2008, s. 252.

⁵ Ibid., s. 253.

⁶ 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (CKBBS), madde 10 / 1.

⁷ Ibid., madde 10, madde 11; 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), madde 13; madde 121.

⁸ 1982 BMDHS, madde 121 / 3.

Ada ve kayalık tanımlarında sıkıntı olmamasına rağmen, adacık tanımının uluslararası hukuk bağlamında eksik kaldığı söylenebilir. Ada ile adacık; adacık ile kayalık arasındaki farkların ne olduğunu ve nasıl belirlendiğini uluslararası hukuk kaynaklarında görememekteyiz.

1.2. Deniz Alanları

Uluslararası hukuk açısından deniz, her biri farklı bir hukuki rejime tâbi olan alanlara ayrılmaktadır. Deniz, bir devletin egemenlik yetkisini kullandığı alanlar ile egemenlik yetkisi iddia edemeyeceği alanlar olmak üzere ikiye ayrılır.

Devletin deniz ülkesindeki egemenlik yetkisi esasen kara ülkesindeki egemenliğinin bir işlevidir. Devletin egemenliğine tâbi deniz kesimi için İç Sular ile Karasuları rejimleri öngörülmüştür. Buna göre,

İç Sularda devlet, kara ülkesinde haiz olduğu bütün yetkileri aynen haizdir. Karasularında ise, devletin yetkileri bazı bakımlardan sınırlandırılmıştır. [Uluslararası Hukukun] devletin deniz ülkesi için iki ayrı hukuk rejimi öngörmesi, bu deniz kesimlerinin sınırlarının ve genişliğinin saptanması sorununu ortaya çıkarır. Karasuların iç sınırı, İç Sular rejiminin geçerli olduğu deniz kesimini ayıran sınırdır. Karasularının dış sınırı ise, Karasuları rejiminin geçerli olduğu deniz kesimi ile Açık Denizler rejiminin ve Açık Denizlerdeki özel rejimlerin geçerli olduğu deniz kesimlerini ayıran sınırdır. Devletin deniz ülkesi, Karasuların dış sınırında sona erer.⁹

Bir devletin egemenlik yetkisinin olmadığı deniz alanlarına **açık denizler** denir ve ilke olarak bu alanlar hiçbir devletin münhasır yetkisi altında olmayan, bütün devletlere açık deniz alanlarına işaret eder. Diğer bir ifadeyle, açık deniz hiçbir devletin ülkesine girmeyen bir uluslararası deniz alanıdır. Fakat Açık Denizlerin kıyıya yakın olan bazı kesimlerinde, kıyı devleti yararına bazı özel rejimler

⁹ Sevin Toluner, Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği), Beta, İstanbul, 1998, s. 67.

öngörölmüştür. Bunlar, Bitişik Bölge, Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölge rejimleridir.

1.2.1. Devletlerin Tam Egemenlik Yetkisindeki Deniz Alanları

Bir devletin deniz ülkesinin belirlenmesinde kullanılan en önemli ölçüt, **esas çizgi** (esas hat) olarak tabir edilen kıyı çizgisidir. Uluslararası hukukta esas çizgi, bir devletin egemenlik yetkisine sahip olduğu deniz alanlarının ölçölmeye başladığı hattır. Esas çizgilerin belirlenmesinde, **normal esas çizgi** veya **düz esas çizgi** yöntemleri kullanılmaktadır.

Normal esas çizgi yönteminde deniz sularının en alçak seviyede olduğu kıyı çizgisi dikkate alınmaktadır. “*Bu yöntem kıyıları fazlaca girintili çıkıntılı olmayan ya da kıyıya yakın adacıklar veya kayalıklar bulunmayan bir devlet için pratik bir anlam ifade eder.*”¹⁰

Ne var ki, girintili çıkıntılı kıyıları veya kıyıya yakın adacıklar ve kayalıklar bulunan devletlerin deniz ülkesinin tespitinde, düz esas çizgi yöntemi kullanılmaktadır. Buna göre, “*kıyının belli çıkıntıları ve kıyıya çok yakın konumlanmış adalar birer esas nokta alınarak bu noktalar harita üzerinde düz çizgilerle birleştirilmekte ve elde edilen ve belirli uzunluktaki çizgilerden oluşan kıyı çizgisine düz esas çizgi denmektedir.*”¹¹

¹⁰ Yücel Acer ve İbrahim Kaya, “Uluslararası Hukuk”, Seçkin, Ankara, 2018, s. 198.

¹¹ Ibid.

1.2.1.1. İç Sular

Uluslararası Hukuk bakımından İç sulara kıyı devletinin tam egemen olduğu kabul edilmektedir. Karasuları esas hattının berisinde (kara tarafında) kalan sular Devletin iç sularını oluşturur.¹² Bu çerçevede körfezler, limanlar ve düz esas çizgi ile kara ülkesi arasında kalan deniz alanları bir kıyı ülkesinin iç sularını oluşturmaktadır. Bu deniz alanında yer alan adalar, adacıklar ve kayalıkların kendine özgü deniz alanları yoktur.

1.2.1.2. Karasuları

Karasuları, bir devletin ülkesel sınırlarının içinde bulunan ve tam egemen olduğu bir deniz alanı olup “*bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka uygun olarak açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen addır.*”¹³

BMDHS “*her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir; bu genişlik işbu Sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez*”¹⁴ hükmüyle karasuları için azami genişlik ölçüsünü saptamıştır. Elbette, Türkiye gibi söz konusu sözleşmeye taraf olmayan devletler açısından 12 mil sınırlaması bağlayıcı değildir.

Bu arada, BMDHS’nin karasularının sınırını belirleyen hükmüne rağmen, diyelim ki “*karşılıklı kıyıları 18 mil olan iki komşu devletten biri 6 millik karasuyu*

¹² CKBBS, madde 5 / 1; BMDHS Madde 8.

¹³ Pazarcı, op.cit., s. 258.

¹⁴ BMDHS, madde 3.

ilan etmişse, ötekinin geriye kalan 12 milin tümen sahip olma hakkı bulunduğu anlamına gelmez.”¹⁵ Zira

iki devletin sahilleri bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi karasularını, bütün noktaları bu iki devletin herbirinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle, her iki devletin karasularının başka şekilde sınırlandırılmasını gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz¹⁶

Ayrıca bir kıyı devleti, öteki kıyıdaş devlete ait deniz alanlarına halel getirecek biçimde karasularını 12 mile çıkarırsa bu karar BMDHS'nin “*taraf Devletler işbu Sözleşme hükümleri uyarınca ,üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeli ve işbu Sözleşmede tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri hakkın kötüye kullanılmasını oluşturmayacak biçimde kullanmalıdırlar*”¹⁷ hükmüne aykırı olacaktır.

Peki, ada, adacık ve kayalıkların tam egemenlik yetkisindeki deniz alanlarına ilişkin durumu nedir? Ada ve ada türevi oluşumların hepsine içsular ile karasularına sahip olma hakkı tanınmıştır.¹⁸Kayalıkların bile karasularına sahip olduğunun BMDHS tarafından hükme bağlanması, Ege Denizi'ndeki sıkıntılara yol açan uluslararası hukuk düzenlemelerindedir. Karasularının genişliğindeki uzlaşmazlık, Türkiye - Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalık sorununun ana kaynakları arasında yer almaktadır.

¹⁵ Pazarıcı, op.cit., s. 259.

¹⁶ BMDHS, madde 15.

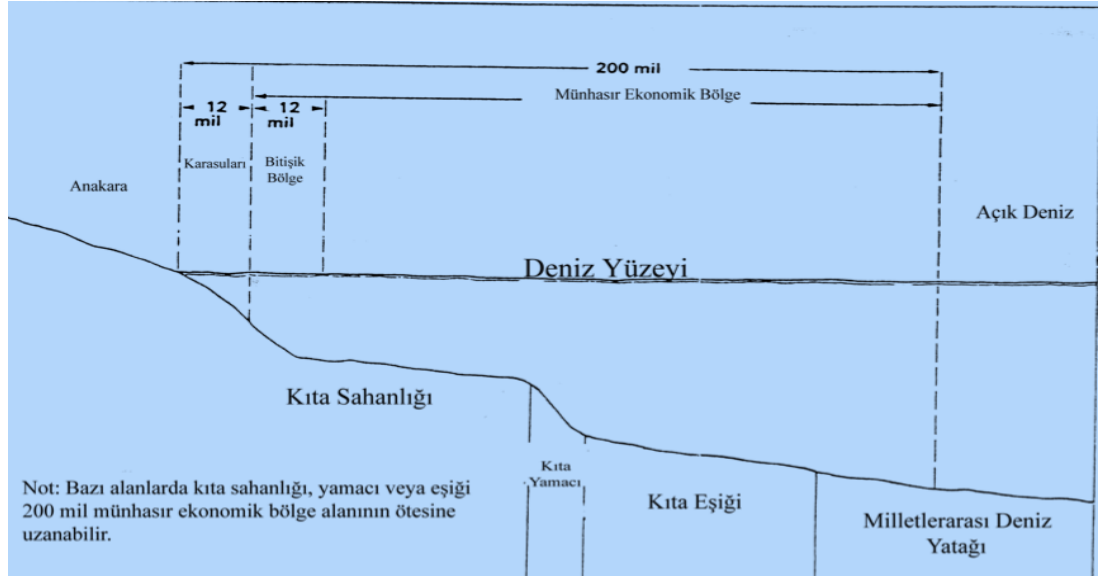
¹⁷ BMDHS, madde 300.

¹⁸ BMDHS, madde 6.

1.2.2. Devletlerin Münhasır Egemenlik Yetkisindeki Deniz Alanları

Devletler, bu tür deniz alanlarında sadece bazı egemenlik yetkilerini kullanabilmektedirler. Bu tür deniz alanları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarıdır.

Şekil 1. Deniz Alanları

1.2.2.1. Bitişik Bölge

Bitişik bölge, “karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 24 deniz milinin ötesine geçemez.”¹⁹ Bu deniz alanının oluşturulma amacı, kıyı devletinin ülkesinde ve karasularında gümrük, maliye, sağlık veya muhaceret kanun ve kurallara aykırı davranılmasını engellemek, aksi durumda ilgili kanuna muhalefet eden kişi veya kişileri cezalandırmaktır.²⁰

¹⁹ BMDHS, madde 33 / 2.

²⁰ BMDHS, madde 33 / 1

Bitişik bölgenin ilan eden bir kıyı devleti, kimi durumlarda tedbir uygulama ile cezalandırma yetkilerini kullanabilir duruma gelmektedir. Böylece, örneğin, “*göç yasasını ihlal edecek bir geminin daha karasularına girmeden engellenmesine yönelik yetkiler kullanabilecektir.*”²¹ Ayrıca, kıyı devleti yasalarını “*kara ülkesinde ya da karasularında ihlal etmiş ve karasularını terk etmiş gemiler üzerinde zorlama veya cezalandırma yetkisi kullanacaktır.*”²²

BMDHS, yukarıdaki haller dışında, denizde ortaya çıkarılan arkeolojik veya tarihi nitelikteki eşyaları korunması amacıyla, kıyı devletinin 33. Maddenin cevaz verdiği bitişik bölge ilan etmesine müsaade etmektedir. Bitişik bölgede, kıyı devletinin onayı olmaksızın arkeolojik ve tarihi değere sahip eşyaların çıkarılması halinde, o suçu işleyenler kıyı devletinin ülkesi üzerinde veya karasularında uyguladığı kanunlara aykırı davranmış kabul edebilir.²³

Son olarak, hem adalara hem kayalıklara bitişik bölge hakkının tanındığı söylenebilir. BMDHS'nin “*insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü, ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır*”²⁴ hükmü, kayalıklara zımni olarak bitişik bölge hakkını vermektedir.

1.2.2.2. Kıta Sahanlığı

Kıta sahanlığı bir kara ülkesinin deniz altında devam eden doğal uzantısıdır. Kıta Sahanlığı kavramı, ilk kez 28.09.1945 tarihinde açıklanan Truman Bildirisi ile gündeme gelmiştir. Bu bildirinin amacı, deniz altındaki kıta sahanlığında bulunan doğal kaynakların ABD'nin münhasır egemenlik yetkisinde bulunduğunu; ABD

²¹ Acer ve Kaya, op.cit., s. 210

²²Ibid.

²³ BMDHS, madde 303.

²⁴ BMDHS, madde 121 / 3.

hükümetinin müsaadesi olmadan bu deniz alanlarında hiçbir devletin veya kişinin doğal kaynak arama ve işletme hakkının olmadığını uluslararası kamuoyuna ilan etmekte.²⁵

Esasen jeolojik bir durumu, hukuki bir kavrama dönüştürmek için kullanılan Kıta Sahanlığının tarifini Sevin Toluner şöyle yapmıştır:

Coğrafi bakımdan deniz dibi, genellikle, karadan sonra birden bire büyük derinliklere ulaşmaz. Kara ile denizin birleştiği noktadan itibaren Açık Denize doğru muayyen bir derinliğe, ortalama 133 metreye kadar yavaş yavaş derinleşir; bu derinlikten sonra, birden bire keskin bir yamaç halinde büyük derinliklere ulaşır. Kıyı ile bu yamacın başladığı kenar arasındaki sualtı alanlarına, Kıta Sahanlığı denir.²⁶

Kıta sahanlığı, bitişik bölgenin aksine, **ilan edilmesine gerek olmayan** deniz alanlarıdır ve üzerindeki haklar münhasır olarak kıyı devletindedir. Kıta Sahanlığının kıyı devlete verdiği münhasır yetkiler, i) Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde araştırmada bulunmak ve doğal kaynaklarını işletmek, ii) Bu alanda araştırma ve işletme faaliyetlerinde bulunmadığı hallerde, diğer devlet veya kişiler için faaliyet izni vermek olarak özetlenebilir.²⁷

Kıta sahanlığı, kıyı devletine sadece doğal kaynaklardan yararlanma ayrıcalığı sağlamak için belirlenen bir deniz alanıdır. Söz konusu doğal kaynaklar, i) madenler ve öteki cansız kaynaklardır. Bunlar her türlü madeni ve hidrokarbülere içerir, ii) Deniz yatağı ve toprakaltı ile sürekli fiziksel dokunma durumunda bulunan canlılardır. Yengeç, ıstakoz, salyangoz, midye, mercan, deniz tarakları bu kaynak türüne örnek verilebilir.²⁸

²⁵ Yüce ve Kaya, op.cit., s. 212

²⁶ Toluner, op.cit., s. 196.

²⁷ BMDHS, madde 77.

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasına hususunda BMDHS'nin iki hükmünü hatırlatmakta yarar var. Kıta sahanlığı sınırı ilkesel olarak 200 mil olarak saptanmıştır.²⁹ Ne var ki, kıyı devletinin doğal uzantısı 200 mili geçiyorsa kıyı devletinin kıta sahanlığı doğal uzantı boyunca devam edecek, ancak her halükarda genişliği 350 mili geçmeyecektir.³⁰

Meskûn ve ekonomik yaşamı haiz adalar dışındaki adacık ve kayalıkların kıta sahanlığı olmadığı uluslararası hukuk düzenlemelerinde sabittir. “*Herhangi bir ekonomik yaşamı olmayan kayalıkların kıta sahanlığı da, özel bir ekonomik bölgesi de yoktur. Bu tür sahalarda bitişik ya da karşılıklı kıyı sahibi olan devletlerin kıta sahanlığını anlaşarak sınırlandırmaları gerekmektedir.*”³¹ Yeri gelmişken, ada ve türevi coğrafi oluşumların deniz alanlarına ilişkin bir uluslararası hukuk ilkesinin altı çizilmelidir:

Uluslararası hukukta adaların deniz alanlarına sahip olmalarının ve sınırlandırma sırasındaki etkilerinin her bir adanın özelliklerine bağlı olarak saptanacağı kabul edilmektedir. Bu açıdan değerlendirme yapıldığında özellikle iki ögenin adaların sahip olacakları deniz alanlarını etkilediği görülmektedir: i) adanın boyutları; ii) adanın coğrafi konunu.³²

Bu çerçevede “bir adanın komşu ülkenin kara ülkesine yakın bulunması durumunda, bu adaya ya dar bir kıta sahanlığı alanı tanımlanmakta ya da yalnızca karasuları ile yetinmesine karar verilmektedir.”³³

²⁸ Pazarcı, op.cit., s. 279 -280.

²⁹ BMDHS, madde 76 / 1.

³⁰ BMDHS, madde 76 / 6.

³¹ İsmail Balık, “Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları”, *Kent Akademisi*, Cilt 11, Sayı 33, 2018, s. 90.

³² Ibid., s. 253.

1.2.2.3. Münhasır Ekonomik Bölge

Münhasır ekonomik bölge, kıyı devletinin deniz tabakasında, deniz yatağında ve onun toprak altında bulunan bütün canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerinde münhasır egemenlik hak ve yetkilerine sahip olduğu deniz alanıdır ki *“karasularının llmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzanmayacaktır.”*³⁴

BMDHS, münhasır bölge alanına ilişkin olarak kıyı devletinin haklarını düzenlemiştir. Buna göre kıyı devletine

deniz yatağı üzerindeki sulara, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız doğal kaynaklarını araştırılması, işletilmesi muhafazası ve yönetimi konuları ile; aynı şekilde sudan, akıntılardan ve rüzgarlardan enerji üretimi gibi, bölgenin ekonomik amaçlarla araştırılmasına ve işletilmesine yönelik diğer faaliyetlere ilişkin egemen haklar ile suni adalar, tesisler ve yapılar kurma ve bunları kullanma; denize ilişkin bilimsel araştırma yapma; deniz vresinin korunması ve muhafazası konularına ilişkin yetkiler³⁵

tanınmıştır. Kıyı devletine münhasır ekonomik bölge marifetiyle tanınan kısmi egemenlik hakları, ilk bakışta kıta sahanlığına bir deniz alanı olarak neden ihtiyaç duyulduğu sorusunu sordurmaktadır. Münhasır ekonomik bölge, kıyı devletinin ilan ederek sahip olacağı bir deniz alanıyken, kıta sahanlığı ilan edilmesi gerekmeyen deniz alanıdır. Öte yandan kıta sahanlığı, kıta marjının 200 mili geçtiği durumlarda 350 mile kadar genişletilebilmektedir. Oysa münhasır ekonomik bölge 200 mili geçmemektedir. Her ikisinin de ortak noktası ada oluşumları arasında sadece adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakkı vardır.

³³ Pazarıcı, op.cit., s. 253.

2. ÇÖZÜMLEYİCİ ÇERÇEVE

Bu bölümde tezde yararlanılan vaka incelemesi yöntemi ve tasarımı tanıtılmıştır. Dünyada aynı denize kıyıdaş pek çok devlet arasında ada, adacık ve kayalık sorunu yaşanmaktadır. Ancak, Ege denizindeki ada, adacık ve kayalık sorunu nevi şahsına münhasır bir nitelik arz etmesinden dolayı ada, adacık ve kayalık sorunu yaşanan diğer vakalarla kıyaslanmamalıdır. Bu nedenle, tezde vaka incelemesi yöntemi ile Pierson'un vaka incelemesi tasarımı tercih edilmiştir.

Vaka kelimesi “*Latince casustan türetilen case sözcüğüdür, bir olay, olan bir şey... anlamına gelir.*”³⁶Vaka analizi de **Emile Durkheim, Karl Marx, Alexis Tocqueville, Max Weber** gibi duayen sosyal bilimcilerin eserlerinde sıkça kullandıkları bir nitel araştırma yöntemidir. İstatistiki, ekonometri ve matematik tekniklerinden yararlanılarak oluşturulan nicel araştırma yöntemleri, değişkenler arasında korelasyon veya uzun dönemli ilişkileri saptamada başarılıdır. Bununla birlikte neden - sonuç ilişkisine odaklanma ve ortaya çıkarmada aynı başarıyı gösterdiklerini iddia etmek güçtür.

Tespit edilen korelasyon ve uzun dönemli ilişkilerin ardında -eğer varsa- yatan neden sonuç ilişkisini ve mekanizmasını ortaya çıkarmak için nitel araştırma yöntemleri, bilhassa vaka çalışmaları tercih edilmektedir. Nitekim uluslararası ilişkiler disiplininde de ele alınan olgu veya olayların neden sonuç ilişkisini ve mekanizmasını ortaya çıkarmak amacıyla bir nitel araştırma yöntemi olan vaka analizi sıklıkla tercih edilmektedir. Vaka incelemeleri uluslararası ilişkiler disiplinin

³⁴ BMDHS, madde 57.

³⁵ BMDHS, madde 56.

³⁶ Pascal Vennesson, “Vaka İncelemeleri ve Süreç Takibi: Kuramlar ve Pratikler”, Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler: Çoğulcu Bir Perspektif, Derleyen D. D. Porta – M. Keating, Küre Yayınları, İstanbul, 2015, s. 274.

alt dalları olan uluslararası güvenlik, uluslararası ekonomi politik ve uluslararası hukuka temel katkıda bulunmuştur³⁷

Vaka analizlerinin farklı tip ve tasarımları vardır. Bunlardan ilki betimleyici vaka incelemesidir. Her ne kadar betimleyici vaka incelemelerine bilimsel bakımdan eğilim sınırlı olsa bile “*vaka incelemeleri bazen hakkında daha önce çok az şey bilinen konuları ya da bilinen verilere ışık tutan bir yoruma ihtiyaç duyan fenomenleri araştırır.*”³⁸ Bilimsel çalışmaların birikime dayalı süreç olduğu göz önüne alınırsa hakkında pek az şey bilinen olgu ve olayların anlaşılmasında temel basamağı oluşturur.

İkinci vaka incelemesi türü, yorumlayıcı vaka incelemesidir. Bu tip vaka incelemelerinde, ele alınan vaka kuramsal çerçevede açıklanmaya çalışılarak, kuramların değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi amaçlanır.³⁹ Yeni klasik gerçekçilik kuramının Türkiye’nin Orta Doğu siyasetini çözümlenmesinde ve açıklanmasında kullanılması bu tür vaka incelemesine örnek verilebilir.

Üçüncü tür, hipotez oluşturan vaka incelemeleridir. “*Araştırmacı belli değişkenlerin anlamını ve ampirik belirtilerin geçerliliğini berraklaştırabilir, alternatif nedensel mekanizmalar önerebilir ve gözardı edilmiş etkileşim etkileri saptayabilir.*”⁴⁰ Araştırmacı bu tür vaka incelemesiyle, vakayı etraflıca ele aldıktan sonra bir sonraki çalışma için hipotez veya varsayım geliştirmeyi amaçlar.

³⁷ Jack Snyder, “Richness, Rigor, and Relevance in the Study of Soviet Foreign Policy”. Derleyen Sean M. Lynn-Jones vd., *Soviet Military Policy*, MIT Press, Cambridge, Mass, 1989, s. 3-22; John S. Odell, “Case Study in International Political Economy, *Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations*, Derleyen D. F. Sprinz – Y. Nahmias Wolinsky, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2004, s. 56 – 80; Arie M. Kacowicz, “Case Study Methods in International Security Studies, *Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations*, Derleyen D. F. Sprinz – Y. Nahmias Wolinsky, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2004, s. 107 - 125.

³⁸ Pascal Vennesson, op.cit., s. 276.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

Dördüncüsü, kuram değerlendiren vaka incelemeleridir. “*Mevcut kuramların seçilen vakaların süreçleri ve sonuçları için geçerli olup olmadığını değerlendirilmek üzere kullanılır.*”⁴¹ Bir başka ifadeyle, farklı kuramların aynı vakaya uygulanarak çözümlene ve açıklama gücü değerlendirilir. Neo-realizm ile neo-liberalizm kuramlarının uluslararası ilişkilerdeki işbirliğini değerlendirdiği çalışmalar bu inceleme türüne örnek verilebilir.⁴²

Vaka incelemelerindeki tasarımlar, tek vaka ve çoklu vaka tasarımları olarak ikiye ayrılır. Bu tasarımlar arasında tercih yapılabilmesi için öncelikle bilimsel araştırmaya konu olan soru(lar) ile konuya özgü durumların belirlenmesi gerekir. Bu çerçevede, tezin Türkiye – Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalıklar sorunun kaynağının ne olduğu ana sorusu üzerine bina edilmesi, Ege Denizi’nin yarı kapalı deniz statüsü, sorunun tarihsel arka planı olmasından dolayı zaman boyutlu tek vakalı analiz tasarımı tercih edilmiştir.

Zaman boyutlu tek vakalı analiz yönteminde Paul Pierson’un tasarımından faydalanılmıştır. Pierson’a göre özellikle ekonomi, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinindeki araştırmacılar inceledikleri olay veya olgunun neden – sonuç ilişkisini açıklarken zaman ufku ihmal ederek açıklama güçlerini sınırlandırmaktadırlar.

Bunu zaafın aşılması için Pierson vaka analizlerindeki nedensellik örgüsüne zaman ufku dâhil eden bir tasarım önermektedir. Buna göre, vaka analizleri nedensellik örgüsü ve zaman ufku açısından dört kategoride incelenebilir: **Tornado,**

⁴¹Ibid., 277.

⁴²Bknz. Robert Jervis, “Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate”, *International Security*, Cilt 24, Sayı 1, 1999, ss. 42 – 63.

Göktaşı, Deprem ve Küresel Isınma.⁴³Pierson bu dört kategoriye doğal afetlerin neden – sonuç ilişkisine benzetmek suretiyle isimlendirmiştir.

Tablo 1. Pierson'un Zaman Ufuklu Nedensellik Tablosu*

Nedenin Zaman Ufku	Sonucun Zaman Ufku	
	Kısa	Uzun
Kısa	Tornado	Göktaşı
Uzun	Deprem	Küresel Isınma

*Paul Pierson, "Big, Slow-Moving, and...Invisible s. 179

Pierson tornado benzetmesinde, neden ve sonucun zamansal olarak birbirine çok yakın olduğuna işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle, tornado türü nedensellik örgüsünde bağımsız değişkenin ortaya çıkışından çok kısa süre sonra bağımlı değişken kendini gösterir. Günümüzdeki vaka incelemelerinde olgu veya olayın neden sonuç ilişkisini kısa vadede gözleme, çözümlenme ve açıklama eğilimi ağır basmaktadır. Ancak bu eğilim, uluslararası ilişkiler çalışmalarında nedensellik örgüsünün kuluçka dönemini ihmal etmektedir.

Göktaşı benzetmesinde, bağımsız değişken yani neden kısa zamanda meydana gelmekte bağımlı değişken yani sonuç uzun dönemde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'na son vermek amacıyla Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombası iki şehrin ekolojik dengesini yıkmış, Japon halkının gelecek nesillerinde fiziksel ve psikolojik tahribata yol açmıştır. Anlaşılacağı üzere, atom bombasının atılmasına karar verilmesi ve patlatılması kısa zamanda olmuş, fakat atom bombasının patlamasının sonuçları uzun vadeye yayılmıştır.

⁴³ Paul Pierson, "Big, Slow-Moving, and... Invisible: Macrosocial Processes in the Study of

“Tektonik levhaların hareketlerinin yarattığı kuvvetler, levha sınırlarında ve yakın çevrelerinde yerkabuğunun şekil değiştirmesine ve dolayısıyla yerkabuğunun bu sınırlarında aşırı gerilme birikimlerine yol açar.”⁴⁴ Uzun zamanda biriken bu gerilimler kayaların dayanma gücünü aşar ve büyük bir enerji patlaması meydana gelir. Böylece deprem denilen doğal afet gerçekleşir. Pierson da deprem benzetmesindeki amacı, nedensellik örgüsünde bağımsız değişkenin yani nedenin uzun süre zarfında ortaya çıktığını, bağımlı değişkenin yani sonucun kısa sürede ortaya çıktığını izah etmektir. Böylece nedensellik örgüsünde kuluçka dönemini çözümlmek ve açıklamak mümkün olacaktır. Örneğin, Fransız Devrimi, milliyetçilik ideolojisinin yayarak yurttaş-ordu askeri organizasyonuna zemin hazırlayarak kitle savaşını ortaya çıkarmış, bunun yansıması da Birinci Dünya Savaşı olmuştur.

Pierson, son olarak hem neden (bağımsız değişken) hem de sonuç (bağımlı değişkenin) uzun vadeye yayılarak ortaya çıktığı durumları tarif etmek için Küresel Isınma benzetmesi kullanır. Örneğin küreselleşmenin ortaya çıkışı ve etkilerini küresel ısınma benzetmesiyle çözümlmek ve açıklamak uygun olabilir, zira küreselleşme bağımsız değişken olarak ortaya zamana yayılarak ortaya çıkmış bir olgu olup, yol açtığı etkilerde farklı alanlarda ve biçimlerde halen gözlemlenmektedir.

Bu tezde Türkiye ile Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalık sorununu çözümlmek ve açıklamak için Pierson’un “küresel ısınma” benzetmesi tercih edilmiştir; çünkü mezkûr sorunun nedeni Ege Denizi’ndeki ülkesel egemenlik rekabetidir. İki devlet arasındaki çatışmacı rekabetin ortaya çıkması on dokuzuncu yüzyılda Yunanistan’ın Osmanlı Devleti’nden kopuşuyla başlar, Balkan Savaşlarında Makedonya’nın kaybıyla sürer, Yunanistan’ın Anadolu’yu işgaliyle zirveye çıkar, Kıbrıs sorunuyla yeni bir hal kazanır, nihayet adacık ve kayalıklarda egemenlik

Comparative Politics”, *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*, Derleyen James Mahoney -Dietrich Rueschemeyer, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 178.

tartışmalarıyla son haline evrilir. Özetle yüz elli yılı aşkın bir egemenlik rekabeti çeşitli biçimlerde kendini göstermektedir.

Bu ülkesel egemenlik rekabetinin belli başlı sonuçları, Türk devletlerinin (Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne) ada, adacık ve kayalıklarda egemenlik kaybına veya sınırlandırılması, 1919 - 1922 yılları arasında Anadolu'nun Yunan işgalinden temizlenmesi, 1947'de İtalya'ya devredilen adaların Yunanistan'a devredilmesi, 1974'te Kıbrıs Barış Harekati'nin başlaması, 1996'da Kardak'ta askeri krize yol açmasıdır.

Konu adalar bağlamında özetlenirse, “*Balkan Savaşlarında Ege Denizi'nde yapılan muharebeler kaybedilmiş ve adalar birer birer elden çıkmıştır.*”⁴⁵ Osmanlı Devleti, Balkan Savaşlarından sonra adalardaki egemenlik iddiasında ısrar etmiştir. Ancak Osmanlı Yunanistan'ın adalardaki işgalini kabul etmemesine ve adalarda kendisinin egemen olduğunu beyan etmesine karşın,

30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Anlaşması ile Girit dışındaki adaların geleceği konusunda karar verme yetkisi İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Almanya ve Avusturya- Macaristan devletlerini verilmiştir. Bu çerçevede altı devletin aldığı karar gereği, Bozcaada, Gökçeada ve Tavşan Adası dışında kalan adaların silahsızlandırma şartı ile Yunanistan'a bırakılması 14 Şubat 1914 tarihinde karar bağlanmıştır ancak Osmanlı Devleti bu kararı tanımamıştır.⁴⁶

Osmanlı Devleti özellikle Batı Ege kıyılarının uzantısı olan adalardaki egemenliğini büyük güçlerin kararıyla Yunanistan lehine kaybetmeyi kabullenmemiştir. Hatta öyle ki “*Menteşe Adalarının muhtemel bir Yunan istilasına*

⁴⁴ Uğur Erözkan, “Deprem ve Fay Nedir? Nasıl Oluşur” Bilim ve Gerçek, 27 Eylül 2018. <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2018/11/27/deprem-ve-fay-nedir-nasil-olusur/>

⁴⁵ Hüsnü Özlü, “Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşları'nda Ege Adaları'nın İşgali Süreci”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Journal Of Modern TurkishHistoryStudies, Cilt 12, Sayı 25, 2012, s. 24.

⁴⁶ Necdet Hayta, “Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 Şubat 1922 Tarihli Bir Rapor”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 46, Mart 2000, s.226.

karşılık İtalya'nın işgali altında kalması tercih edilir hale gelmişti."⁴⁷Şerafettin Turan'ın ilgili eserinde aktardığına göre Sadrazam Said Halim Paşa Fransız Büyükelçisine "bu Rodos ve Menteşe Adalarına bir gün sahip olmamız için tek şanstır"⁴⁸ demiştir. Bu ifade Osmanlı Devleti'nin Menteşe Adalarında Yunanistan'ın ülkesel egemenliğini hiç arzulamadığını ortaya koymaktadır. Ne var ki, "Lozan Antlaşması'nın 15. Maddesi gereği 13 ada İtalya'ya devredilmiş, ancak daha sonra 1947 yılında Paris Barış Konferansında adalar silahsızlandırma şartı ile tekrar Yunanistan'a devredilmiştir."⁴⁹

Adalar konusunda Türkiye ve Yunanistan arasında ülkesel egemenlik rekabeti uluslararası veya ikili antlaşmalarla kısmen çözüme kavuşmuş olmakla beraber, pek çok adacık ve kayalıklara ilişkin egemenlik hak ve yetkisi belirsizdir. Bu nedenle iki devlet arasında kimi ada ile pek çok adacık ve kayalıkla ilgili egemenlik rekabeti sürmektedir. Bu egemenlik rekabetinin sıcak çatışmaya dönme ihtimali maalesef azalmamıştır. Zira Türkiye'nin tarihsel süreçte Yunanistan lehine kaybettiği Makedonya, Trakya ve Ege Adalarındaki egemenlik hak ve yetkilerini, adacık ve kayalıklarla ilgili olarak kaybetme konusunda daha hassas olduğunu söylemek yanlıcı olmaz. Ayrıca, egemenliği tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar Türkiye'nin ülkesel egemenliğinin yanı sıra ona bağlı askeri, siyasi ve ekonomik çıkarlarını Yunanistan'a kıyasla daha olumsuz etkilemektedir.

⁴⁷ Celalettin Yavuz, Menteşe Adaları'nın Tarihi, Deniz Harp Okulu Basımevi, İstanbul, 2003, s. 28.

⁴⁸ Şerafettin Turan, "Rodos ve 12 Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", *Atatürk Konferansları 1964 - 68*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1970, s. 69.

⁴⁹ Özlü, op.cit., s.25

3. VERİLER VE BULGULAR

Bu bölümde, tezin araştırma sorusunu cevaplamak amacıyla yararlanılan veri ve malumatlar yer almaktadır. Tezin temel veri ve malumatları i) Ege Denizi'nin temel özellikleri ii) ada, adacık ve kayalıkların egemenlik aidiyetine ilişkin tarafların imzaladığı ikili ve çok taraflı antlaşmalar, iii) Uluslararası Deniz Hukukun temel sözleşmeleri, iv) Türkiye'nin konuya ilişkin resmi karar ve tutumları, v) siyasi tarihteki gelişmeler oluşturmaktadır.

3.1. Ege Denizi

Ege Denizi, coğrafi koordinatları itibariyle 41°-35° kuzey enlemleri ve 23°-27°/28° doğu boylamlarında yer almakta olup, ortalama derinliği 350, uzunluğu yaklaşık 612 km; genişliği kuzeyde 270, orta bölgede 150 ve güneyde 400 km⁵⁰ ve yüzölçümü 214.000 km²'dir.⁵¹ Dar bir alana sahip olan Ege Denizi, coğrafi sınırları dikkate alınarak, şöyle tarif edilebilir: “Kuzeyde Yunanistan kıyıları, Türkiye kıyıları ve Çanakkale Boğazı ile çevrili olup, güneyde ise Bozburun Yarımadası ile Rodos - Küçük Kerpe - Kerpe - Çoban-Girit-Sikliye-Çuha adalarını ve Mora Yarımadasını birleştiren hattın kuzeyinde kalan denizdir.”⁵²

Ege Denizi, yerkabuğunun alçalması neticesinde Akdeniz'in sularının bu alana dolmasıyla oluşmuştur⁵³ ve Anadolu yarımadası ile Yunanistan yarımadası arasında bulunan irili ufaklı yüzlerce ada, adacık veya kayalığı içine alan yarı kapalı bir denizdir. Bu ada, adacık ve kayalıkların bir kısmı Yunanistan ana kara ülkesine

⁵⁰ Sırrı Erinç-Talip Yücel, *Ege Denizi: Türkiye İle Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1978, s.7.

⁵¹ “Türkiye Denizlerini Tanıyor Muyuz?”, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, https://www.dzkk.tsk.tr/pages/denizwiki/konular.php?icerik_id=136&dil=1&wiki=1&catid=1

⁵² Tuğrul Kaymal, “Ege Denizi (Adalar Denizi) Sınırları, Önemi ve Adlandırılması”, <https://bahriyeenstitusu.org/2017/06/11/ege-denizi-adalar-denizi/>

⁵³ Fuat İnce, “Lozan Antlaşması ve Ege Adaları” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 53, (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, s. 102.

yakınken, bir kısmı Ege Denizi'nin güneyinde kümelenmiş, bir kısmı da Batı Anadolu'nun kıyılarının yakınında kuzeyden güneye bir zincir meydana getirecek biçimde sıralanmıştır.⁵⁴

Şekil 2. Ege Denizi'nin Sınırlarının Uydu Çekimi Görüntüsü

- ❖ Oluşumu, çevre ve alan ölçüleri, coğrafi özellikleriyle ilgili veri ve malumatlar değerlendirildiğinde, Ege Denizi dar, yarı kapalı ve coğrafi özellikler taşıyan bir denizdir.

Ege Denizi'nin stratejik ve ticari önemlerinden bahsedilmelidir. Ege Denizi, öncelikle Akdeniz ve Karadeniz arasında bağlantı kuran **geçiş denizidir**.

Bu bağlantılar, kuzeydoğu istikametinde Çanakkale Boğazı'ndan Marmara Denizi'ne, buradan da İstanbul Boğazı yoluyla Karadeniz'e; güneyde ise 9 mil genişliğindeki Marmaris, 22 mil genişliğindeki Kerpe (Karpatos), 25 mil genişliğindeki Çoban Adası (Kasos), 15 mil genişliğindeki

⁵⁴Toluner, op.cit., s.98-99

Sikliye(Antikitira) ve 17 mil genişliğindeki Çuha (Kitira) geçitleri vasıtasıyla Akdeniz'e açılır.⁵⁵

Akdeniz ve Karadeniz arasında geçişi sağlayan deniz olması nedeniyle Ege Denizi ve ona ilişkin sorunlar Türkiye ile Yunanistan'ın egemenlik hak ve yetkileriyle birinci dereceden ilişkilidir. Ayrıca her iki devletin, Doğu Akdeniz güvenliği politikalarını da yakından ilgilendirmektedir.

Öte yandan, Akdeniz ve Karadeniz'de kıyıları olan devletler, Ege Denizi'nin egemenlik paylaşımına bigâne kalamazlar; zira askeri stratejilerini en doğru biçimde uygulayabilme ve sorunsuz biçimde dış ticaret faaliyetlerini sürdürebilmeleri bu geçiş denizinin istikrarına bağlıdır.

Son olarak, Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'de çıkarları olan bölge dışı diğer devletler açısından stratejik önemi haizdir. Örneğin, "*Orta Asya petrollerinin Dünya pazarlarına Türk Boğazları üzerinden çıkartılması, sonuçta Ege'den geçen trafiğin önemini, bu petrolü talep eden devletler bakımından da vurgulamaktadır.*"⁵⁶ Dolayısıyla Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalıklar gibi diğer anlaşmazlık konularının çözümü, sadece Türkiye ile Yunanistan'ın iradesine bağlı değildir.

Türkiye'nin dış ticaretinin yaklaşık %90'ı deniz yolu ile yapılmaktadır. Ege Denizi ise Türkiye'nin Ege, Marmara ve Karadeniz limanlarına yönelik deniz ticaretinin yaklaşık % 75'inin geçtiği bir denizdir.⁵⁷Türkiye'nin petrol ihtiyacı, büyük oranda ithalatla karşılanmaktadır. Ekonominin işleyebilmesi için dışarıdan gelen bu akışın kesintisiz ve düzenli olarak sürdürülmesi gereklidir. Türkiye'nin ihtiyaç

⁵⁵ Aydın Şıhmantepe, "Ege Denizi'nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu: Kardak Bunalımı", 27 Mayıs 2018, Türk Yunan İlişkileri İnternet Sitesi <http://www.turkishgreek.org/yayinlar/makaleler/makaleler-1/item/124-aegean-sea-disputed-areas>

⁵⁶ Ali Kurumahmut, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı", *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Derleyen Ali Kurumahmut, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, s. 22-23.

⁵⁷Kurumahmut, op.cit., s. 22.

duyduğu petrolün % 75'i Ege Denizi'nden geçmektedir. Her gün 180 dolayında gemi Ege Denizi üzerinden Türkiye'ye giriş çıkış yapmaktadır.⁵⁸

- ❖ Geçiş ve bağlantı denizi olmasından dolayı, Ege Denizi Türkiye'nin askeri ve ticari çıkarları bakımından hayatidir.

3.2. Ege Denizi'ndeki Ada, Adacık ve Kayalıklar

Tezin ana sorunsalı olan Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalıklar kendi içlerinde tasnif edilmelidir. Ada, kavramsal çerçeve bölümünde belirtildiği üzere, doğal olarak oluşmuş, sularla çevirili ve suların en yüksek seviyesinde bile su yüzeyinde kalan kara parçasıdır.

Bu uluslararası hukuk tanımı temelinde Ali Karamahmut'un T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı verilerinden aktardığına göre Ege Denizi'ndeki ada sayısı 1.800 civarındadır. Ancak bu adalardan Girit dâhil yüz ada meskûndur ve bu meskûn adaların toplam yüzölçümü ise yaklaşık 23.000 km² olarak hesaplanmıştır. Yüz adanın arasında ise sadece yirmi dördü 100km² ve üzeri büyüklüktedir.⁵⁹ Geri kalan ada benzeri oluşumlar ise insanların yaşamasına elverişli olmayan adacık ve kayalıklardır.⁶⁰

Ege Denizi adaları, “çok geniş bir deniz alanına dağılmış (*sporadik*) gibi görünseler de belli bir coğrafik yayılışa ve düzene sahip oldukları”⁶¹ ve “hemen

⁵⁸ Sertaç Hami Başeren, *Ege Sorunları*, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları No 25, Ankara, 2006, s. 2.

⁵⁹ Bu adalar Girit, Eğriboz, Semadirek, Gökçeada (İmbros-İmroz), Limni, Midilli, Sakız, Sisam, Ahikerya, Kilimli, İstanköy, Rodos, Kerpe, Taşoz, İskiri, Andre, İstendin, Mürted, Bara, Nakşa, Yamurgi, Değirmenlik, Ünye ve Çuha'dır.

⁶⁰ Karamahmut, op.cit., s. 4.

⁶¹ Ali Fuat Örenç, “Türk Hâkimiyetinde Ege Adaları Tarihi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1, İstanbul, 2000, ss.327-328.

hemen hepsinin Türk ve Yunan anakaralarının önünde bulunan deniz bölgelerinde toplandıkları”⁶² söylenebilir.

Şekil 3. Ege Denizi Ada, Adacık, Kayalıklarının Dağılımı

Ege Denizi'ndeki adaların genel coğrafi konumları, jeopolitik ve stratejik önemleri, egemenlik devirlerinin tarihsel boyutları ve Ege Denizi'nin statüsünü tayin eden uluslararası antlaşmaların düzenleniş biçimleri dikkate alındığında beş gruba ayırmak mümkündür.⁶³ Bunlar, Trakya/Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları, Menteşe Adaları, Kuzey Sporad Adaları, Kiklat Adaları'dır.⁶⁴

⁶² Cemalettin Taşkiran, Oniki Ada'nın Dünü ve Bu Günü, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 1996, s.1.

⁶³ Başeren, op.cit., s. 7.

⁶⁴ Kuzeyden güneye Anadolu sahilleri önünde dizilmiş Boğazönü, Saruhan ve Menteşe Adaları'ndan oluşan üçlü gruba Doğu Ege Adaları da denmektedir.

3 Şubat 1830'da Yunanistan'ı bağımsız bir devlet olarak ilân eden Londra protokolü uyarınca, “Kuzey Sporad ve Kiklat adaları ile Eğriboz adası Yunanistan'a verildi. Buna karşılık 39° kuzey enlemi ile 26° doğu boylamının doğusunda kalan bütün adalar Osmanlı egemenliğinde bırakıldı”⁶⁵ Böylece ilk kez Türklerden Yunanlara adalarda egemenlik devri gerçekleşmiş oldu. Bu ada grubunun egemenlik devri ve yetkisi konusunda taraflar arasında ne hukuki ne siyasi anlaşmazlık vardır.

Şekil 4. Ege Denizi Ada Grupları

3.2.1. Trakya / Boğazönü Adaları Grubu

Trakya / Boğazönü'ndeki ada, adacık ve kayalıklarla ilgili taraflar arasında egemenlik hak ve yetki belirsizliği, Saruhan ve Menteşe ada grubuna nispetle çok

⁶⁵ Cevdet Küçük, "Oniki Ada", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/oniki-ada> (03.07.2019).

daha azdır. Şöyle ki, I. Balkan Harbi sırasında Yunanistan Doğu Ege Adaları'nı işgal etmişti. Savaşı sona erdiren 30 Mayıs 1913'te “*Londra’da Barış öncesi Antlaşması (Mukaddemet-ı Sulhiye Muahedesi) imzalandığında bu adalar Yunan işgalindeydi. Ancak antlaşmasınının 5. maddesine göre Girit hariç Ege Adalarının geleceği üzerinde karar verme hakkı Büyük Devletlere bırakılıyordu.*”⁶⁶

Büyük Devletlerin temsilcilerinin katılımıyla Sefirler Konferansı yapılmış ve konu hakkında aldıkları karara göre “*Gökçeada, Bozcaada ve Meis Adası Türkiye'ye iade edilmiş; 13 Şubat 1914 tarihi itibarıyla Yunanistan'ın işgali altındaki diğer adalar*⁶⁷ *silahlandırılmamak ve askeri amaçlarla kullanılmamak şartıyla Yunanistan'a verilmiştir.*”⁶⁸Lozan Antlaşması da Sefirler Konferansı'nda alınan kararı ufak nüanslarla teyit etmiş, antlaşma metninde Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya adaları ismen geçirilmiş; Taşoz, Bozbaba ve İpsara adaları ise Sefirler Konferansı protokolüne atıf yapılarak Yunanistan'a devredilmiştir.

İmroz ve Bozca Adaları ile Tavşan Adaları dışında, Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17/30 Mayıs 1913 günlü Londra Antlaşmasının beşinci ve 1/14 Kasım 1913 günlü Atina Antlaşmasının on beşinci Maddeleri hükümleri uyarınca 13 Şubat 1914 günkü Londra Konferansında alınıp 13 Şubat 1914 günü Yunan Hükümetine bildirilen karar, işbu Antlaşmanın İtalya'nın egemenliği altına konulan ve on beşinci Maddede yazılı olan Adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak koşulu ile doğrulanmıştır. Asya kıyısından üç milden az uzaklıkta bulunan Adalar, işbu Antlaşmada tersine hüküm olmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaktır.⁶⁹

Gerek Sefirler Konferansı protokolünde gerek Lozan Antlaşması'nın 12. maddesi Trakya / Boğazönü adalarının ülkesel aidiyetini belirlemiştir. Bu gruptaki adacık ve kayalıklarla ilgili sorun, Saruhan ve Menteşe ada gruplarına göre düşük düzeydedir.

⁶⁶ Yavuz, op.cit, s. 27.

⁶⁷ Taşoz, Semadirek, Limni, Gökçeada, Bozcaada, Bozbaba, Midilli, Sakız, İpsara, Sisam, Ahikerya

⁶⁸ Başeren, op.cit., s. 39.

⁶⁹ Lozan Barış Antlaşması, 24 Temmuz 1923, madde 12.

Tablo 2. Trakya / Boğazönü Adaları Grubu

TÜRKÇE ADI	JENERİK ADLARI	AİDİYET
SEMADİREK	SAMOTHRACE/ SAMOTRAKİ	YUNANİSTAN
LİMNİ	LEMNOS/ LİMNOS	YUNANİSTAN
BOZBABA	AYA EVSTRAITOS / AYA İSTİRATİ	YUNANİSTAN
TAŞÖZ	THASOS	YUNANİSTAN
ZÜRAFA*	ZURAF A	BELİRSİZ
GÖKÇEADA	İMBROS	TÜRKİYE
TAVŞAN ADALARI	RABBIT ISLANDS	TÜRKİYE
BOZCAADA	TENEDOS	TÜRKİYE

*Kayalık

3.2.2. Saruhan Adaları Grubu

Bir başka Doğu Ege Ada grubu Saruhan Adaları da tıpkı Trakya / Boğazönü adaları gibi Balkan Savaşı sırasında işgal edilmiştir. İşgal edilen bu adaların aidiyeti önce Sefirler Konferansı'nda belirlenmiş, daha sonra Lozan Anlaşması'nda aidiyetleri teyit edilmiştir. Ancak bu ada grubunda egemenlik hak ve yetkisinin muğlak olan adacık ve kayalıklar vardır. Yüksek stratejik önemi haiz olmasından ötürü Saruhan Adaları'nda yer alan ada, adacık ve kayalıkların egemenlik statüsünün belirsizliği, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını sıkıntıya sokmaktadır. Şöyle ki, Saruhan Adaları, Batı Anadolu'nun orta kısımlarını tehdit edecek yoğunlukta ve yakınlıktadır. Ayrıca Batı Anadolu kıyılarının uzantısı olan bu adalar, Türk tarafındaki anavatan ve toprak kaybının yol açtığı travmayı taze tutmaktadır.

Önceki paragraflarda değinildiği üzere, Saruhan Ada grubunda Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya adalarının ismi metinde zikredilerek, İpsara adası ise Sefirler Konferansı protokolüne referans verilerek Yunanistan'a devredilmiştir. Antlaşma metinlerinde sözü geçen söz konusu adaların egemenlik aidiyetine ilişkin bir tartışma yoktur.

Tablo 3. Saruhan Ada Grubu

TÜRKÇE ADI	JENERİK ADLARI	AİDİYET
MİDİLLİ	MYTİLENE /LESBOS	YUNANİSTAN
SAKIZ	CHIOS/ KHIOS	YUNANİSTAN
SİSAM	SAMOS	YUNANİSTAN
AHİKERYA	NİKARIA/ İKARİA	YUNANİSTAN
İPSARA	PSARA	YUNANİSTAN
KOYUN ADALARI	SPALMATORİ	YUNANİSTAN
FORNOZ	FİMENA	YUNANİSTAN
HURŞİT	FURNİ	YUNANİSTAN
VENEDİK KAYASI*	KALOGEROS	BELİRSİZ
ANTİİPSARA*	ANTİPSARA	BELİRSİZ
PAŞA	PASSA	BELİRSİZ
VATOS	VATOS	BELİRSİZ
PODİKO	PONDİKO	BELİRSİZ
KOYUN ADASI	INUSSA	BELİRSİZ
YUND ADALARI	HEKATOS	TÜRKİYE

*Kayalık

Tam bu noktada şu soruya verilecek cevap önem arz etmektedir: Sefirler Konferansı protokolü ve/ya Lozan Antlaşması metinlerinde açıkça belirtilerek Yunanistan'a egemenlik devri yapılan Doğu Ege grubu ada, adacık ve kayalıkları dışındakilerin egemenlik statüsü nedir? Bu sorunun cevabına yönelik temel madde şudur:

Türkiye işbu Antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda - ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar.

İşbu Maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.⁷⁰

Lozan 12 ve 16. maddeleri ışığında şu tespitlere ulaşılır: i) Lozan Antlaşma metninde sayılan veya Sefirler Konferansı protokolüne referans verilen adalar

Yunanistan'a devredilmiştir. ii) Türkiye'ye açıkça devrildiği belirtilen adalar dışında ismi geçmeyen adalar Yunanistan'a devredilmiştir iii) O zamanki karasular ölçüsü olan 3 milin içinde kalan adalar Türkiye'nindir.

İlk bakışta, Lozan 16. Maddesi ışığında, ismi geçmeyen adalar da Yunanistan'a devredildiğinden Türkiye'ye açıkça egemenliği verilmeyen adalar dışında hepsi Yunanistan'ındır sonucu çıkarılır. Bu çıkarım yanıltıcı olabilir. Her şeyden önce, tamamlayıcı mahiyette bir hüküm olan 16. madde Ege Deniz'i adaları için uygulanamaz. Çünkü evrensel hukuk kabullerine göre bir konuyu düzenleyen özel hüküm varken, genel hükme başvurulmaz. 16. madde Kızıldeniz' deki gibi egemenlik ilişkilerinin özel bir düzenlemeye konu olmadığı bölgelerde uygulanabilir.⁷¹

Ayrıca, Doğu Ege Denizi ada grubuna ilişkin olarak ne 12. madde ne de 16. madde adacık ve kayalıkların egemenlik devrini belirlemiştir. O tarihlerde adacık ve kayalık tarifleri uluslararası hukuk metinlerinde olmadığı için genel bir tabir olarak ada kavramının kullanıldığı iddiası, sağlam bir itiraz olamaz. Çünkü Lozan Antlaşması'nın 6. maddesinde yer alan “...İşbu Antlaşmada tersine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyıda üç milden aşağı uzaklıktaki ada ve adacıkları kapsar”⁷² ile 15. madde yer alan “...adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar...”⁷³ ifadelerinde ada kavramından başka, **adacık** kavramına yer verilmiştir. “Antlaşmanın yapıldığı dönemde ada tanımı konusunda genel kabul gören bir uluslararası tanımlamanın yapılmamış olduğu göz önüne alındığında, kendi düzenlemesinin esas alınması en mantıklı yol olarak görülmektedir”⁷⁴ Lozan Antlaşması'nda adacık kavramına özel vurgu yapılan hükümler olduğuna göre, Yunanistan'a devredilen

⁷⁰ Lozan Barış Antlaşması, madde 16.

⁷¹ Başeren, op.cit.,s. 58.

⁷² Lozan Barış Antlaşması, madde 6.

⁷³ Lozan Barış Antlaşması, madde 15.

⁷⁴ Erdem Denk, *Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1999, s. 221 - 222.

toprak parçaları sadece ve sadece ismi zikredilen veya Sefirler Konferansı protokolüne atıf yapılan adalardır.

Üzerinde insan yaşamı mümkün olmayan ve/ya ekonomik yaşam kurulamayacak bir ada oluşumu olan kayalıklar da antlaşma metinlerinde yer almamaktadır. Buna karşın kayalıkların antlaşma metinlerinde yer alması mantıken mümkün değildir iddiasını da Lozan 15. Madde yer alan **bağlı adacıklar** ifadesi boşa çıkarmaktadır. Bağlı adacıklar ibaresi, Menteşe Ada grubunun egemenlik devrine ilişkin hükümde kullanılırken, hem Trakya / Boğazönü hem de Saruhan ada gruplarının egemenlik devrini hükme bağlayan maddelerinde yer almamaktadır. O tarihlerde kayalık oluşumlarının, uluslararası hukuk metinlerinde tanımlanmamış olduğu düşünülürse bağlı adacıklar lafzıyla kayalıkların da kastedilmiş olduğunu kabul etmek bilimsel tutarlılığın gereğidir.

O halde, Trakya / Boğazönü grubundaki aidiyet bakımından tartışmalı olanı Zürafa, kayalık grubudur. Zürafa esas itibarıyla bir adacık ve iki kayalıktan mürekkeptir ve coğrafi özelliğinin doğal sonucu olarak meskûn değildir. Zürafa kayalıkları kendisine en yakın Semadirek Adası'nın bile karasuları dışında yer alan bir ada oluşumudur ve herhangi bir adaya ait bitişik adacık veya kayalık olarak tanımlanması uluslararası hukuk bakımından tartışmalıdır. Dolayısıyla egemenlik aidiyetinin belirlendiği ikili veya çoklu antlaşmalarda adı açıkça geçmediğinden Zürafa *“Türkiye'nin egemenliğini antlaşmalarla Yunanistan'a devretmediği”*⁷⁵ coğrafi oluşumlar arasındadır. Zürafa kayalıklarına, ot bitmeyen bir ada olduğu için komşu ülkeyle sorun yaşamaya değmez anlayışıyla yaklaşamayız; çünkü *“Ege Denizi'ndeki petrol yataklarının önemli bir kısmının Kuzey Ege Denizi'nde olduğu düşünüldüğünde, bu kayalıkların egemenliğinin hangi ülkeye ait olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir.”*⁷⁶

⁷⁵ Alper Feridun, “Ege’de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s 16.

⁷⁶Ibid., s. 17.

Saruhan Ada grubunda ise Lozan Antlaşma metninde adı açıkça geçmeyen veya Sefirler Konferansı Protokolü'ne referans gösterilmeyen adaları, 16. madde gereğince Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmek gerekir. Buna mukabil, Saruhan Ada grubundaki Venedik kayalıkları ve Antipsara kayalıkları ile Koyun, Paşa, Pondiko, Vatos adacıklarının egemenliklerinin ise Yunanistan'a devredilmediği açıktır.

- ❖ Uluslararası Antlaşmalar ile devletlerin intikali ilkesi uyarınca, Doğu Ege Ada grubundaki adacık ve kayalıkların egemenlik hak ve yetkileri hukuken Türkiye'ye aittir.

3.2.3. Menteşe Adaları Grubu

Menteşe adaları, Türkiye ve Yunanistan arasında egemenlik aidiyetinde ihtilaf yaşanan diğer ada grubudur; fakat bu ihtilafın nedenleri Doğu Ege Adalarına kıyasla daha çetrefillidir. Ege'nin güneydoğusunda Batı Anadolu sahillerinin önünde adeta kıyıları yalar gibi uzanan ve Rodos Adası'nın merkez olduğu Menteşe Adaları, Avrupalı kaynaklar tarafından Güney Sporadlar olarak anılmaktadır.⁷⁷ Menteşe Adaları yaygın olarak **Oniki Ada** olarak bilinmektedir. “*Oysa Yunanların Dodace-Nissas (Oniki Ada) dedikleri Menteşe Adaları belli başlı yirmi dört ada ile birçok adacık ve kayalıktan oluşmaktadır.*”⁷⁸

Siyasi birliğini 1870 yılında tamamlayan İtalya'nın 1911 yılındaki sömürge arayışlarının durağı Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprak parçası Trablusgarp ve Bingazi olmuştur. İtalya, siyasal ve ekonomik istikrasızlığından yararlanarak Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Bingazi'nin kendi egemenliğine terk etmesini istemiş ve sözde ekonomik çıkarlarını koruma adına Osmanlı

⁷⁷ Yeter Mengeş, “İkinci Dünya Savaşı'nda Menteşe (Rodos, 12 Ada ve Meis) Adaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 17, Sayı 43, 281.

Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'daki ülkesini beklentilerin üstünde bir dirençle savununca, İtalya bu savunma direncini zayıflatmak amacıyla Menteşe (Oniki Ada ve Rodos) ada grubunu işgale başlamıştır. Balkan Savaşı'nın patlak vermesiyle Osmanlı Devleti daha fazla direnememiş ve İtalya'yla Uşi Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın Menteşe adalarını ilgilendiren 2. maddesi şöyledir:

İş bu muahedenin imzası akabinde hükümeteynden her biri, yani hükümet-i Osmaniye Trablusgarp ve Bingazi'den ve İtalya hükümeti Adalar Denizinde taht-ı işgalinde bulunan adalardan, kendi zabıt ve askerleri ile memurin-i mülkiyelerinin celbleri zımında emir vermeyi taahüd eder.

İtalyan zabitan ve asakiri ile memurin-i mülkiyesi taraflarından Cezair-i mezkureninfi'len tahliyesi, Osmanlı zabitan ve asakiri ile memurin-i mülkiyesi taraflarından Trablusgarp ve Bingazi'nin tahliyesi müteakip vuku bulacaktır.⁷⁹

Diğer ifadeyle Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Bingazi'deki asker ve memurları çekmesi karşılığında, Menteşe Adaları Osmanlı Devleti'ne iade edecektir. Ancak İtalya Osmanlı Devleti'nin antlaşmadan kalan yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmediği gerekçesiyle bu devri gerçekleştirilmemiştir. “*Böylece bu toprakların statüsü savaş işgali halinden çıkıp rehine işgal halini almıştır.*⁸⁰ Ne var ki bu rehine işgal durumu, Menteşe adalarının egemenlik devrinin Lozan'ın 15. maddesindeki hükümle İtalya'ya yapılmasıyla son bulmuştur.

Türkiye aşağıda sayılan Adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden İtalya yararına vazgeçer: Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Kodoş (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Lcros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Koş) Adaları ile bunlara bağlı

⁷⁸ İnce, op.cit., s. 103.

⁷⁹Uşi Antlaşması, 18 Ekim 1912, Madde 2, aktaran: Sertaç Hami Başeren, “Ege’de Ada, Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Antlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü,” *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Derleyen Ali Kurumahmut, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s. 51.

⁸⁰Mengeş, op.cit., s. 283.

olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası (2 numaralı haritaya bakılması).⁸¹

Bu maddeyle Türkiye, İtalya'ya bahsi geçen ada ve ona bağlı adacıkları da devretmiştir; çünkü 12. maddede yer almayan bağlı adacıklar kısmı bu maddede belirtilmektedir. Menteşe Adaları grubundaki kayalıkların da bağlı adacıklar ibaresi nedeniyle egemenlik devrine dâhil olduğunu bilimsel tutarlılık ve nesnellik adına kabul etmek gerekir. Ancak tutarlı ve nesnel bir değerlendirmeyi tam yapabilmenin koşulu, Lozan Antlaşması'nda Meis Adası'na bağlı adacıkların Türkiye'den İtalya'ya egemenlik devrinin yapılmadığı gerçeğini teslim etmektir.

Tablo 4. Menteşe Ada Grubu⁸²

TÜRKÇE ADI	JENERİK ADLARI	AİDİYET
BATNOZ	PATMOS / PATHNOS	YUNANİSTAN
LİPSO	LİPSOS/LİPSO	YUNANİSTAN
İLERYOZ	LEROS / LERO	YUNANİSTAN
KELEMEZ	KALİMNOS	YUNANİSTAN
İSTANKÖY	COS / KOS	YUNANİSTAN
İLEKİ	PISCOPIŞ / TILOS	YUNANİSTAN
İNCİRLİ	MİSİROS / NİSYROS	YUNANİSTAN
SÖMBEKİ	SİMİ / SYMİ	YUNANİSTAN
RODOS	RHODES/ RHODOS	YUNANİSTAN
HERKE	CALKI / KHARKI	YUNANİSTAN
KERPE	SCARPANTO	YUNANİSTAN
ÇOBAN ADASI	CASOS / CASSO	YUNANİSTAN
İSTANBULYA	STAMPALIA	YUNANİSTAN
MEİS	MEGİSTİ	YUNANİSTAN

Lozan Antlaşması'nın ada ve türevi oluşumlara ilişkin belirsizliğini gidermek amacıyla 1920'lerin sonlarında Türkiye ve İtalya arasında diplomatik girişim başlamıştır. Bu diplomatik girişimler sonuç vermiş ve “*Türkiye ve İtalya, 4 Ocak 1932’de, Meis adası bölgesinde yer alan kimi adacıklar ile Bodrum körfezi*

⁸¹ Lozan Barış Antlaşması, madde 15.

⁸² Ege Denizi’ndeki diğer ada grubundan farklı olarak Menteşe Ada grubunda egemenliklerinin aidiyetinde şüphe olmayan adalar paylaşılmıştır zira burada 150’den fazla adacık ve kayalık formu vardır.

*karşısında yer alan Karaada'nın hangi devlete ait olacağı konusunda bir sözleşme⁸³ imzalamışlardır.*⁸⁴

Önemle belirtmek gerekir ki söz konusu sözleşme “*her iki devlet tarafından ulusal hukuklarına uygun olarak onaylandıktan ve onay belgelerinin de 25 Nisan 1933'de değişiminden sonra 10 Mayıs 1933'te yürürlüğe girmiştir.*”⁸⁵ Yedi maddeden oluşan bu “*sözleşme, Milletler Cemiyeti'ne tescil ettirilmiş ve uluslararası hukuk açısından da bağlayıcılık kazanmıştır. Kısacası, Sözleşme, bağlayıcılık kazanması için gerekli tüm ulusal ve uluslararası süreçlerden geçmiştir.*”⁸⁶ Bu bilgiler, Türkiye ve İtalya arasında imzalanan sözleşmenin, uluslararası hukukun devletler arası sözleşme ölçütlerini yerine getirdiğini usul bakımından teyit etmektedir ve dolayısıyla egemenlik hak ve yetkileri bakımından 1947 Paris Antlaşması için sonuç doğuracak hükümler barındırmaktadır.⁸⁷

Esas bakımından sözleşme, “*Meis Adası ile Anadolu arasında kalan bölgedeki deniz sınırı ve kimi ada, adacık ve kayalıkların aidiyeti sorunu kesin olarak çözülmüştür. Nitekim ilk üç maddede Türkiye ve İtalya'nın egemenliğine bırakılan tüm ada, adacık ve kayalıklar ismen sayılarak belirtilmiştir.*”⁸⁸ Sözleşmede on bir ada ve türevi oluşum devredilmiştir. Bunlar,

⁸³Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında Sözleşme

⁸⁴ Bülent Şener, Ege Denizi'nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık, Kayalıklar Sorunu ve Son Durum: Kardak Kayalıkları Kimin?, 21.yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 21 Ocak 2014, <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/ege-denizinde-egemenligi-tartismali-ada-adacik-kayalıklar-sorunu-ve-son-durum-kardak-kayalıkları-kimin>

⁸⁵ Denk, op.cit., s. 76.

⁸⁶Ibid.

⁸⁷ Bu sözleşme öncesinde Türk ve İtalyan heyetleri 28 Aralık 1932'de bir araya gelerek Kardak kayalıklarının da bulunduğu kuzey bölgesinde egemenlikleri belirleyen *teknisyenler zaptı* diye bilinen bir metin kaleme aldılar. Yunanistan bu metni, 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmenin eki olduğunu ve dolayısıyla Türkiye'yi bağladığını iddia etmektedir. Ne var ki o metin gerek Türkiye gerek İtalya o metni kendi iç hukuk düzenlemeleri ile uluslararası hukuk usullerine göre onaylamadığından teknisyenler zaptının hukuki bir bağlayıcılığı yoktur. Nitekim 1947 Paris Antlaşması'ndan sonra

Volo (Çatal -ada), Ochendra (Üvendire), Fournachia (Furnakya), Kato Volo (Katovolo), Prasoudi (Prasudi) (Katavolo adasının cenubu şarkisinde), Tchatalotta, Pighi, Nissi-TisPighi, RecifAgricelia, Prousseclisse (Kaya), Pano Makri, Kato Makri (Kayalıklar dahil), Marathi, RoccieVoutzaky (RocciVutchaki), Dacia (Dasya), Nissi - Tis - Dacia, Prassoudi (Dasya'nın şimalinde) , Alimentarya (Alimentaria), Caravola (Ka -ravola).⁸⁹

Dördüncü madde, deniz ülkesinde çizilen sınırın iki tarafındaki tüm ada, adacık ve kayalıkların, ismen sayılıp sayamadıklarına bakılmaksızın, buldukları taraf devletin ülkesel egemenliğine ait olduğu hükme bağlanmaktadır.

Şurası mukarrerdir ki işbu mukavelenamede tarif edilen tahdidi meyah hattının iki tarafında bulunan bilûmum, ada ve bilûmum adacıklar ve kayalıklar, isimleri orada zikredilmiş olsun veya olmasın, bu ada, adacık ve kayalıkların kâin olduğu mıntakanın kendi hâkimiyeti altında bulunduğu Devlete aittir.⁹⁰

Bu sözleşmenin bir diğer dikkat çeken özelliği, Ege Denizi'ndeki ada ve benzeri oluşumların egemenlik aidiyetini düzenleyen antlaşmalar arasında **ilk kez** kayalık ifadesinin geçmesidir. 4. madde ve İtalya ile Türkiye arasında deniz ülkesi sınırlarını çizen 5. maddede kayalık ifadesi geçmektedir. Dolayısıyla, 1947 Paris Antlaşması'nda İtalya'dan Yunanistan'a egemenlik devri yapılan ada, adacık ve kayalıkların bu maddeler gereğince metninde açıkça belirtilmeleri gerekirdi.

Menteşe Ada grubunun egemenlik aidiyetini belirleyen nihai antlaşma, 1947 Paris Antlaşması'dır. Bu antlaşmanın 14. maddesiyle Lozan Antlaşması'nda Türkiye'nin İtalya'nın egemenliğine devrettiği adalar Yunanistan'ın egemenliğine bırakılmıştır.

Yunanistan 1950 ve 1953 yıllarında iki kere Türkiye'ye başvurarak teknisyenler notunu 4 Ocak 1932 anlaşmanın eki olarak onaylamasını istemiştir.

⁸⁸Ibdi., s. 77.

⁸⁹Resmi Gazete, 25 Ocak 1933, Sayı 2313.

⁹⁰Ibdi.

İtalya aşağıda sayılan Oniki Adaları Yunanistan'ın tam egemenliğine bırakmaktadır. Astampalya (Astropalia), Rodos (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simri) ve İstanköy (Kos) ve Meis (Castellorizo) Adası ile bunlara bitişik adacıklar.⁹¹

Paris Antlaşması'nda Lozan Antlaşması'nın 15. maddesiyle devredilen adalar aynen zikredilmektedir; ancak Paris Antlaşması'nda uluslararası hukuk mantığıyla örtüşmeyen önemli değişiklikler dikkat çekmektedir. İlk, Lozan Antlaşması 15. madde çerçevesinde adalar ile onlara **bağlı adacıklar** İtalya'ya devredilirken, Paris Antlaşması'nda adalar ile onlarla **bitişik adacıklar** lafzının yer aldığını görüyoruz. İkincisi, Lozan Antlaşması'nda Meis adası bağlı adacıklarla değil, tek başına İtalya'ya devredilirken, Paris Antlaşması'nda Meis, ona bitişik adacıklarla birlikte Yunanistan'a devredilmektedir.

Bağlı ile bitişik lafzının yorumlanması önem arz etmektedir. Burada teorik olarak üç ihtimal söz konusudur. Birincisi, “*Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesinde geçen “bitişik” ifadesinin, ancak Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesinde geçen “bağlı” ifadesinin kapsamı kadar etki doğuracağı ve bu ifadenin daha fazla adacık içermesi olanaksızdır*”⁹² Dolayısıyla İtalya sadece Lozan Antlaşması'nda yer alan ve 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmeyle hakkındaki anlaşmazlıkları giderilmiş ada ve türevi oluşumları devretmiştir.

İkinci ihtimal o ki **bitişik** lafzı, **bağlı** lafzından daha kapsamlı kabul edilirse bu durumda İtalya kendi egemenliğinde olmayan ada, adacık ve kayalıkların egemenliklerini Yunanistan'a devretmiş olmaktadır ki uluslararası hukuktaki *nemo plus juris transferre potestquam ipse habet*⁹³ kuralı çiğnenmiş olacaktır. Üçüncü ihtimal, *bağlı* lafzının, *bitişik* lafzından daha kapsamlıdır ki bu durumda Türkiye

⁹¹ Paris Antlaşması'nın 14. Maddesini aktaran: Hüseyin Pazarcı, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü (40. Kuruluş Yıldönümünde Ankara Üniversitesine Armağan 2)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986, s. 24.

⁹² Denk, op.cit., s. 88.

⁹³ Sahip olunan haklardan fazlası devredilemez anlamına gelen Latince hukuk ilkesi.

tarafından Yunanistan'a devredilen ancak İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmediği için hala İtalya'nın toprağı olan adacıkların vardır.⁹⁴

Türkiye'nin bağılı lafzına atfettiğı anlamları ada ve türevi oluşumların iki devletin egemenlik alanlarına uzaklığı (coğrafi ölçüt), ii) adacık ve kayalıkların insan yaşamının idame ettirilmesi (lojistik ölçüt) ve iii) ada, adacık ve kayalıkların kıta sahanlığı ile kıyılarla jeolojik bağlantısı (batimetrik ölçüt) olarak sıralayabiliriz.⁹⁵

Türkiye bir ada ve onun çevresindeki adacık ile kayalıklar arasındaki uzaklık için kullanılan bitişik lafzını kabul etmemektedir; çünkü "*Kardak Kayalıklarının, 3.8 deniz mili uzaklıkta olan Anadolu anakarasına değil de Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesinde adı geçen en yakın ada olan 5.5 deniz mili uzaklıktaki Kalimnos / Kilimli Adası'na bitişik olduğunu*"⁹⁶ iddia etmek tutarlı olmayacaktır. Hakeza, bitişik lafzı, Yunanistan tarafından zincirleme bitişiklik veya bitişiklik olarak da yorumlanmaktadır. Basit bir benzetmeyle, Yunanistan bir adanın bitişiklikteki adacığının bitişiklikteki adacık veya kayalık biçiminde geliştirdiğı zincirleme bitişiklik yorumu geliştirilmiştir. Örneğin Yunanistan 1947 Paris Antlaşmasıyla İtalya'dan devraldığı Kalimnos / Kilimli adasının bitişik adacığı Kalolimnos'u da devralmıştı. Yunanistan, Kardak'ı da Kalolimnos adacığının bitişik kayalığı olarak değerlendirerek, orada egemenlik hakkı iddia etmektedir.

Oysa Türkiye açısından bitişiklik bitişiklik yaklaşımıyla Yunanistan'ın Kardak'ın kendi egemenliğinde olduğunu iddiasını mesnetsizdir; çünkü Kalolimnos Paris Antlaşması'nın 14. maddesi hükmüne tabi olduğundan Kalimnos / Kilimli adasına bitişiklik kazanarak Yunanistan'a geçmiştir. Yunanistan bitişiklik lafzıyla Kalolimnos'un egemenliğini kazandıktan sonra bitişik adacık statüsündeki Kalolimnos'a yeniden bitişiklik atfederek Kardak'ın kendi egemenliğinde

⁹⁴Başeren. op. cit., s. 102

⁹⁵, "Legal Backgrounder on the Kardak Crisis," s. 2.

tanımlamaktadır. Yunanistan'ın anlayışı, özetle, Paris Antlaşması gereğince önce nesne olan Kalolimnos'a, daha sonra özne olarak bitişiklik hakkı kazandırmaktır. Uluslararası hukuk açısından böyle bir mantığın çok zayıf ve zeminsiz olduğunu söylemekle yetinelim.

Son olarak Paris Antlaşması'nın 14. Maddesi Meis ve ona bitişik adaları İtalya'dan Yunanistan'a devretmektedir. İşin hukuk mantığına aykırı yanı ise Lozan Antlaşması'nın 15. maddesinde sadece Meis adası İtalya'ya devredilirken, bağlı adacıkların bundan muaf tutulmasıdır. İtalya'nın Meis adasına bağlı adacık ve kayalıkları devretmediği / devredemeyeceği açıktır.

- ❖ Menteşe Ada Grubundaki on üç ada ve ona bağlı adalar ile Meis adası dışındaki ada, adacık ve kayalıkların, ülkesel egemenlik devri tutarlı biçimde yeniden düzenlenmeye muhtaçtır.

3.3. Türkiye'nin Ege Deniz Alanlarına İlişkin Karar ve Uygulamaları

Kimi kanaat önderleri veya akademisyenler adacık ve kayalık sorununu **üzerinde ot bitmeyen taş parçaları** olarak nitelendirmektedirler. Oysa adacıkların tıpkı adalar gibi tam egemenlik hak ve yetkilerini kullandıkları deniz alanları (kara suları) ile münhasır egemenlik hak ve yetkilerini kullandıkları deniz alanlarına (bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge); kayalıklar da karasuları ve bitişik bölge deniz alanlarına sahiptir. Tekraren ifade etmekte yarar var ki adacık ve kayalıklar, sahip oldukları deniz alanları sayesinde ait oldukları devletin ülkesel sınırlarını genişletebilmektedirler.

⁹⁶ “Legal Backgrounder on the Kardak Crisis,” s. 2.

Ege denizinde halen uygulanmakta olan 6 mil karasuları genişliğidir. Bu arada Türkiye'nin Ege'deki karasularının genişliği 6 mil olarak belirlenmesin karşın Bakanlar Kurulu bu genişliği gerekli gördüğü takdirde artırma yetkisini elinde bulundurmaktadır.⁹⁷

Ege Denizi'nde karasularının mevcut 6 mil uygulanması halinde Ege'nin yüzde 8.8'inin (15.210 km²) Türk, yüzde 35'nin (60.224 km²) Yunan karasularına ait, yüzde 56.2'sinin (90.585 km²) açık deniz statüsünde iken; Yunanistan'ın arzu ettiği 12 mil karasuları genişliği uygulandığı takdirde, Ege'nin yüzde 8.8'inin (15.210 km²) Türk, yüzde 63.9'u (110.027 km²) Yunan karasularına ait, yüzde 26.1'nin (44.441 km²) açık deniz statüsünde olacaktır.⁹⁸ Hakeza, 12 mil uygulamasının geçerli olması halinde Türkiye'nin ilan ettiği kıta sahanlığının bir bölümü Yunanistan'ın ülkesine dâhil olacak ve Türkiye, örneğin, TPAO ve diğer şirketlere verdiği veya verebileceği yeraltı zenginliklerini arama ve araştırma müsaade sahası yüzde 16.3'ten (28.126 km²) yüzde 8.27'ye (14.240km²) düşecektir.⁹⁹

Ege gibi dar ve yarı kapalı denizlerde deniz alanlarının paylaşılmasında deniz hukukunun temelindeki **nısfet ilkesine** uyumlu bir çözüm barışçıl olacaktır. Aksi halde, Ege Denizi gibi nevi şahsına münhasır denizlerde “genel kuralların uygulanmasıyla deniz alanlarının sınırlandırılması yoluna gidilmesi, ... devletler arasında, sırf bazı arazi coğrafi özelliklerden ötürü, hakların eşit olmayan bir biçimde paylaşılması sonucunu doğurur.¹⁰⁰

Unutulmamalıdır ki ada, adacık ve kayalık sorunu özünde bir deniz alanları sorunudur. Her devletin karasularının genişliğini 12 mil olarak saptama hakkını haiz

⁹⁷ Resmi Gazete, 24.05.1982, Sayı 11711.

⁹⁸ Andrew Wilson, “The Aegean Dispute”, *The Adelphi Papers*, Cilt 19, Sayı 155, s. 36 -37.

⁹⁹ M. Aydoğan Özman, “Ege'de Karasuları Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt. 43, 1988, s. 181. 173-182.

¹⁰⁰ Toluner, op.cit., s.103.

olduğu görüşünün istinasız kabul, Ege Denizi gibi dar ve özellikler taşıyan bir denizde Türkiye'nin deniz ülkesindeki egemenlik hak ve yetkilerini yitirmesine ortadan kaldırır.

- ❖ Ege Denizi'nde 12 mil uygulanması Türkiye'nin deniz ülkesinde egemenlik kaybına yol açar.

4. TARTIŞMA

Türk - Yunan ilişkilerinde adalar, adacıklar ve kayalıklar sorununu nedensellik örgüsünde çözümlmek ve açıklamak için öncelikle Osmanlı Devleti'nin bir Balkan devleti olduğunu, Balkan Savaşları'nda kaybedilen Makedonya, Girit, Ege adaları gibi anavatan topraklarının devlette ve halkta büyük travmaya yol açtığını hatırlamak gerekir.

Türk - Yunan ilişkilerindeki ada, adacık ve kayalıklar sorunu her şeyden önce çatışma olasılığının düşük olmadığı ülkesel egemenlik rekabetinden kaynaklanmaktadır. Taraflar arasındaki ülkesel egemenlik rekabetinin kökenleri, Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanmasıyla ufaktan başlamıştır. Ancak Türk Yunan ilişkilerindeki ülkesel egemenlik rekabeti, Balkan ve Kurtuluş Savaşları ile Kıbrıs Harekatında savaş biçiminde kendini göstermiştir. Nereden bakılırsa bakılsın yüzyılı aşan bir egemenlik rekabeti yaşanmaktadır ki Ege'deki ada, adacık ve kayalıklar bundan muaf değildir.

Adalar sorununa adacık ve kayalık sorunlarını eklemleyen olaylar dizinin başlangıcı, 25 Aralık 1995'tir. Bu tarihte Fiden Akad adlı Türk bandıralı bir kuru yük gemisi Bodrum açıklarındaki Kardak kayalıklarında karaya oturmuştur. Yunanistan, kendi egemenliğinde olduğunu iddia ettiği Kardak kayalıklarına oturan Türk gemisi için kurtarma çalışmaları başlattı, ancak bu kurtarma girişimi Ankara tarafından kayalıkların kendi egemenliğinde olduğu gerekçesiyle reddedildi. Ortaya çıkan diplomatik krizden sonraki ilk tatsız gelişme “...bir grup Yunanın Kardak kayalıklarından birine diktiği bayrağı *Hürriyet Gazetesi* muhabirlerince indirilip yerine Türk bayrağı dikilince Yunan Deniz ve Hava Kuvvetleri alarma”¹⁰¹ geçirilmesi oldu. 29 Ocak 1996 tarihinde 12 Yunan askeri Doğu Kardak kayalığına çıkarak ulusal bayraklarını diktiler. Buna karşılık ertesi gün Türk kuvvetleri Batı

¹⁰¹ Melek Fırat, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 465.

Kardak kayalığına çıkararak Türk bayrağını diktiler. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Türkiye ve Yunanistan arasındaki savaşa ramak kalmıştı. Araya ABD'nin girmesiyle krizin savaşa dönüşmesi önlenmiştir. Bu vesileyle "Türkiye, Silahlı Kuvvetlerin başlattığı hızlı bir çalışmayla, antlaşmalarda yer almayan adacık ve kayalıkların envanterini çıkardı ve hukuksal tabanını oluşturduğu **gri alanlar tezini** ortaya attı."¹⁰² Bu tez, Ege'deki kimi adacık ve kayalıkların egemenliğinin belirsiz olduğu iddia ediyordu.

*"Kardak olayının asıl önemi Kardak'ın kime ait olduğundan çok Türkiye'nin ilk kez bu krizden sonra Ege'deki statükoyu sorgulamaya başlamış olmasından kaynaklanmaktadır"*¹⁰³ Bu tezin iddiası da zaten Ege'deki ada, adacık ve kayalık sorununun egemenlik rekabetinden kaynakladığıdır. Mesele sadece Kardak'ın egemenliğinin hangi ülkeye ait olması değil; genel olarak Ege'deki egemenlik kabullerinin sorgulanmasıdır.

Bu diplomatik ve askeri kriz henüz atlatılamamıştır ki Gavdos Adası krizi patlak vermiştir. *"Yunanistan Gavdos Adası'nın bir NATO tatbikatına dâhil edilmesi yolundaki sıradan teklifi, tatbikatın hazırlık toplantısı sırasında NATO'da görevli bir Türk subayının itirazına neden olmuştur."*¹⁰⁴ Türk Dışişleri Bakanlığı Türk subayının açıklamasından rahatsız olmuş ve durumu yumuşatan bir açıklama yapmıştır. Gavdos Adası krizi öncelikle Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Dışişlerine göre adacık ve kayalıklar konusunda daha hazırlıklı olduğunu göstermektedir. Dışişlerinin ürkek tavrına mukabil Silahlı Kuvvetlerin haklı cesur tutumu söz konusudur. Türk Subayının itirazı sayesinde Türkiye'nin Doğu Ege'deki ada, adacık ve kayalıklarla ilgili egemenlik haklarından vazgeçmediği uluslararası kamuoyuna duyuruluyordu. İkincisi Türk Silahlı kuvvetleri Yunanistan'ın Doğu Ege'deki egemenlik taktiğini iyi okuyup, ona göre tavır alıyordu.

¹⁰² Ibid., s. 466.

¹⁰³ Şule Kut, "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu", Türk Dış Politikasının Analizi, Derleyen Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 261.

¹⁰⁴ Ibid., s. 260.

Gavdos olayının önemi şudur: BMDHS'nin yürürlüğe girmesinden sonra gri alanları kendi egemenliğine tescil ettirmek ve bunların deniz alanlarına sahip olabilmek için iki yöntem uyguluyordu. Birincisi, egemenliği belirsiz adacık ve kayalıkları NATO tatbikatlarına dâhil ettirerek, uluslararası bir belgede kendi adına tescil ettirmek istiyordu. İkincisi, bu adacık ve kayalıkları, elektrik, su ve ısınma teşvikleriyle Yunan ve AB vatandaşlarının yerleşimine açmak istiyordu. Bu yöntem meşakkatli olmasına rağmen daha kesin sonuç veriyordu.¹⁰⁵ Böylece BMDHS 121. maddesi aşıyor, kayalıklar meskun hale getirilerek ada / adacık statüsü kazanıyordu. Bilindiği üzere adaların deniz alanları arasında kayalıklarda olmayan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeler olmaktadır. Gavdos Adası'na yapılan itiraz Yunanistan'ın Ege'yi Türk gölü yapma isteğine set çekmekte ve Türkiye'nin adacık ve kayalıklar konusunda haklarına sonuna kadar sahip çıkma iradesini yansıtmaktadır.

Türk kamuoyu 2011'den başlayarak adacık ve kayalıklar sorunuyla yeniden alevlendi. Zira medyada yer alan haberler, Türkiye'ye ait kimi ada, adacık ve kayalıkların Yunanistan tarafından işgal edildiğini iddia ediyordu. En nihayetinde TBMM'ne 21 Şubat 2013 tarihinde Meclis Araştırma Önergesi verildi. O tarihten bu yana Türk hükümetinin de teyit ettiği üzere Yunanistan en azından egemenliği belirsiz veya Türk egemenliğinde olduğu iddia edilen ada, adacık ve kayalıklarda fiili durum yaratmıştır.¹⁰⁶

Adacık ve kayalık sorunun sadece 1995'in sonlarında taraflar arasındaki bir diplomatik krizle ortaya çıktığını düşünmek yanıltıcı olacaktır. Taraflar, uykudaki / uyutulan bir sorunla uyanması / uyandırılmasıyla adacık ve kayalıklar sorunuyla yüzleşmek durumunda kaldı. Oysa Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalıklar sorunu, Türk ve Yunan ilişkilerinde kökleri yüz elli yılı aşan bir ülkesel egemenlik

¹⁰⁵ Fırat, op.cit., s. 469.

¹⁰⁶“Bakan Derhal Azledilmeli”, Milliyet Gazetesi, 27. 03. 2015.
<http://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-derhal-azledilmeli-2034810>

rekabetinden kaynaklanmaktadır. Mezkur sorun bu rekabetin yeni bir alanda tezahüründen başka bir şey değildir.

Türk - Yunan ülkesel rekabetinin çatışmaya dönme olasılığı her zaman yüksek olmuştur. Bir yandan, Türk tarafının Girit, Makedonya, Doğu Ege adalarını - ki bu adalar Batı Anadolu kıyılarından çıplak gözle görülmektedir- kaybetmesinden dolayı yaşanan travma, diğer yanda büyük güçlerin açık desteğiyle Yunanistan'ın adaları hükümranlığı altına alması, öte yanda adaların uluslararası hukuka ve coğrafi gerçekliğe aykırı biçimde egemenliğinin yitirilmesinden dolayı çatışma ikliminin barış iklimine dönmesi mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla, NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın genelde Ege, özelde ada, adacık ve kayalıklar sorununu yönetilebilir gerilim politikasıyla sürdürülecekleri öngörülebilir.

Türlere ait ada, adacık ve kayalıkların kaybedilmesinde, istisnalar olarak dönemin büyük güçlerin güçleri belirleyici olmuştur. Yunanistan'ın Balkan Savaşı sırasında işgal ettiği Trakya / Boğazönü ile Saruhan Ada gruplarının egemenliğini büyük güçlerin bahşetmesiyle almış, Menteşe Adalarının egemenliğini ise İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yine ABD ve İngiltere'nin açık desteğiyle kazanmıştır. Büyük güçlerin bölgesel sorunları kısmen çözüme kavuştururken kısmen de çözümsüz bırakma eğilimlerinin sonucu olarak ada, adacık ve kayalıkların egemenlik aidiyetini ilgilendiren anlaşmaların metinleri tutarsız, maddeleri Ege'nin coğrafi gerçekliğine gözü kapalı, kendisini tadil eden antlaşmalarla çelişiktir.

Türkiye'nin Batı Anadolu kıyısına yakın ada gruplarıyla ilgili ulusal çıkarı, öncelikle karasuları genişliğinin 6 mili aşmasını savaş nedeni olarak tanımlamaktır. Karasuları genişliğini 6 milde sabit tutacak kararlığı göstermesinin yanı sıra gri alandaki adacık ve kayalıkların egemenliğini Yunanistan'a kaptırmamaktan geçiyor. Bu nedenle konunun uluslararası kamuoyuna etkili biçimde anlatılması elzemdir. Ayrıca, uzun vadede ikili ve çoklu antlaşmaların verdiği hak gereğince adacık ve

kayalıkları kendi adına tescil ettirecek pazarlık imkânlarını gözetmelidir. Aksi halde Batı Anadolu'nun kıyıları

Yunan adalarının kara sularıyla çevrilecek ve Karadeniz, Akdeniz arasındaki bağlantı ancak Yunan karasularından geçmekle sağlanabilecektir. Bu tür uygulama Türkiye'nin ülkesinin ikiye bölünmesi sonucunu doğurmakla kalmaz, Türkiye'nin Ege'deki kıta sahanlığı ve ekonomik bölge haklarının da ortadan kaldırılmasının en kestirtme yoludur.¹⁰⁷

Sonuç olarak, Türk – Yunan ilişkilerindeki ada, adacık ve kayalık sorunu, çatışma olasılığı hiç de az olmayan bir ülkesel egemenlik rekabetinden beslenmektedir. Aynı antlaşma metinlerinin aynı hukuk eğitimi almış Türk ve Yunan hukukçular tarafından farklı yorumlanmasının nedeni ise bu ülkesel egemenlik rekabetinde avantaj sağlamaktır.

¹⁰⁷ SevinToluner, Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 24- 25.

SONUÇ

Bu tez, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ada, adacık ve kayalık sorunu neden – sonuç ilişkisi içerisinde çözümlenmek ve açıklamaya çalışmıştır. Benzer araştırma sorunsalını ele alan çalışmalar, doğal olarak, ağırlıklı uluslararası hukuk disiplinden faydalanarak bir değerlendirme yapmaktadırlar. Tezi özgün kılan husus ise Türk Yunan ilişkilerindeki mezkûr sorununa uluslararası ilişkiler perspektifiyle yaklaşmaktır.

Elde edilen bulgular, tezin Batı Anadolu kıyısına yakın ada, adacık ve kayalık sorunun tarihsel boyutu haiz bir egemenlik mücadelesi varsayımını doğrulamaktadır. Zira tezin hazırladığı süreçte 1990'ların ortasında hesapta olmayan bir krizle patlak veren adacık ve kayalık sorununun zamansal kökenleri olduğuna dair kanıtlara ulaşılmıştır. Bundan dolayı adacık ve kayalık sorunun Türkiye ve Yunanistan arasında on dokuzuncu yüzyıldan miras egemenlik rekabetinin yansıması olduğu gerçeğini ihmal eden analizler yetersiz kalacaktır.

Dış politika ve savunma bürokrasisi, akademik dünya ile medyanın Yunanistan'ın adacık ve kayalıkları gerek uluslararası örgütler gerekse meskun hale getirme çabalarının söz konusu toprak parçalarını kendi adlarına bir egemenlik tescil taktiği olduğunu unutmamaları gerekir. Ayrıca, Yunanistan'ın kayalıkları, adacık olarak tanımlama ve tescil ettirme taktiği ise adacıkların tanımının belirsizliğinden yararlanarak kayalıklara ada statüsü kazandırmaktır. Böylece Yunanistan yeni sözde adalarla deniz ülkesinin sınırlarını genişletme gayesindedir. Bu hususların hükümet ve hükümet dışı aktörler tarafından ülkemizin ulusal çıkarını gözetecek biçimde dikkatle takip edilmesi gerekir.

Elbette tezin sadece Türk yaklaşımına odaklandığı açıktır. Ancak yüksek lisans tezinin sınırlandırılması ihtiyacından ötürü Yunan yaklaşımı ve kaynakları

dışarıda tutulmuştur. Benzer sorunsalın yine zaman boyutlu tek vaka analiziyle Yunan yaklaşımı ve kaynaklarıyla ele alınması tezin esas önerisidir. Böyle konun ikinci boyutu da tamamlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Acer, Yücel Acer & Kaya, İbrahim (2018). “Uluslararası Hukuk”. Ankara: Seçkin Yayınevi

Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında Sözleşme (1932, 4 Ocak).

Aydoğan Özman, Aydoğan M. (1988). “Ege’de Karasuları Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt. 43, 1988.

Balık, İsmail (2018). “Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları”, *Kent Akademisi*, Cilt 11, Sayı 33.

Başeren, Sertaç Hami (1998). “Ege’de Ada, Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Antlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü,” *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Derleyen: Ali Kurumahmut. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Başeren, Sertaç Hami (2006). *Ege Sorunları*. Ankara: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları No 25.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (1982).

Bülent Şener, Bülent (2014, 21.01), “Ege Denizi’nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık, Kayalıklar Sorunu ve Son Durum: Kardak Kayalıkları Kimin?”, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. Retrieved 10.06.2019 from <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/ege-denizinde-egemenligi-tartismali-ada-adacik-kayaliklar-sorunu-ve-son-durum-kardak-kayaliklari-kimin>

Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (1958).

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, “Türkiye Denizlerini Tanıyor Muyuz?”. Retrieved 10.06.2019 from https://www.dzkk.tsk.tr/pages/denizwiki/konular.php?icerik_id=136&dil=1&wiki=1&catid=1

Denk, Erdem (1999). *Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir alışma*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.

Erinç Sırrı & Yücel Talip (1978). *Ege Denizi: Türkiye İle Komşu Ege Adaları*, Ankara: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Erözkan, Uğur (2018, 27.09), “Deprem ve Fay Nedir? Nasıl Oluşur” Bilim ve Gerçek. Retrived 10.06.2019 from <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2018/11/27/deprem-ve-fay-nedir-nasil-olusur/>

Feridun, Alper (2009). Ege’de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fırat, Melek (2001) “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Derleyen: Baskın Oran. İstanbul: İletifim Yayınları.

Hayta, Necdet (2000). “Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 şubat 1922 Tarihli Bir Rapor”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 46.

Higgins, Michel (2009). “Geology of theGreekIslands”, *Encyclopedia of Islands*, Derleyen: Rosemary G. Gillispie - David A. Clague. Berkeley, Los Angles, London: University of California Press.

<https://www.britannica.com/science/island>

<https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/island/>

İnce, Fuat (2013). “Lozan Antlaşması ve Ege Adaları” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 53, (Lozan Antlaşması Özel Sayısı).

Jervis, Robert (1999). “Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate”, *International Security*, Cilt 24, Sayı 1.

Kacowicz, Arie M (2004) “Case Study Methods in International Security Studies, Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations, Derleyen D. F. Sprinz – Y. Nahmias Wolinsky, Ann Arbor: University of Michigan Press.

Kaymal, Tuğrul (2017), “Ege Denizi (Adalar Denizi) Sınırları, Önemi ve Adlandırılması”. Retrieved 10.06.2019 from <https://bahriyeenstitusu.org/2017/06/11/ege-denizi-adalar-denizi/>

Kurumahmut, Ali (1998). “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı”, *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Derleyen: Ali Kurumahmut. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kut, Şule (1998). “Türk Dış Politikasında Ege Sorunu”, *Türk Dış Politikasının Analizi*. Derleyen: Faruk Sönmezoğlu. İstanbul: Der Yayınları

Küçük, Cevdet (2019, 03.07) "Oniki Ada", TDV İslâm Ansiklopedisi. Retrieved 10.06.2019 from <https://islamansiklopedisi.org.tr/oniki-ada>.

Lozan Barış Antlaşması, (1923, 23 Temmuz).

Mengeş, Yeter (2017). “İkinci Dünya Savaşı’nda Menteşe (Rodos, 12 Ada ve Meis) Adaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 17, Sayı 43.

Milliyet Gazetesi (2015, 27.03), “Bakan Derhal Azledilmeli”. Retrieved 10.06.2019 from <http://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-derhal-azledilmeli-2034810>

Mukaddemet-1 Sulhiye Muahedesi (1913, 30 Mayıs).

Odell, John S. (2004). “Case Study in International Political Economy, Models, Numbers and Cases”, *Methods for Studying International Relations*, Derleyen: D. F. Sprinz – Y. Nahmias Wolinsky. Ann Arbor: University of Michigan Press, Ann Arbor.

Örenç, Ali Fuat (1965). “Türk Hâkimiyetinde Ege Adaları Tarihi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1.

Özlü, Hüsnü (2012). “Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşları’nda Ege Adaları’nın İşgali Süreci”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Cilt 12, Sayı 25, 2012.

Paris Antlaşması (1947, 10 Şubat).

Pazarcı, Hüseyin (1996). *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü (40. Kuruluş Yıldönümünde Ankara Üniversitesine Armağan 2)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Pazarcı, Hüseyin (2008). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turan Kitapevi.

Pierson, Paul (2003)“Big, Slow-Moving, and... Invisible: Macrosocial Processes in the Study of Comparative Politics”, *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*, Derleyen: James Mahoney – Dietrich Rueschemeyer. Cambridge: Cambridge University Press.

Resmi Gazete, (1933, 25 Ocak), Sayı 2313.

Resmi Gazete, (1982, 2 Mayıs), Sayı 11711.

Snyder, Jack (1989). “Richness, Rigor, and Relevance in the Study of Soviet Foreign Policy”, *Soviet Military Policy*, Derleyen: Sean M. Lynn-Jones vd., Cambridge Mass: MIT Press.

Şıhmantepe, Aydın (2018, 27.05), “Ege Denizi’nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu: Kardak Bunalımı”, Türk Yunan İlişkileri İnternet Sitesi. Retrieved 10.06.2019 from <http://www.turkishgreek.org/yayinlar/makaleler/makaleler-1/item/124-aegean-sea-disputed-areas>

Taşkıran, Cemalettin (1996). *Oniki Ada’nın Dünü ve Bu Günü*. Ankara: Genelkurmay Basım Evi.

Toluner, Sevin (1998). *Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği)*. İstanbul: Beta Yayınları

Toluner, Sevin (2000). *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*. İstanbul: Beta Yayınları.

Turan, Şerafettin (1970). "Rodos ve 12 Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", *Atatürk Konferansları 1964-68*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Uşi Antlaşması (1912, 18 Ekim).

Venesson, Pascal (2015), "Vaka İncelemeleri ve Süreç Takibi: Kuramlar ve Pratikler", *Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler: Çoğulcu Bir Perspektif*, Derleyen: D. D. Porta – M. Keating. İstanbul: Küre Yayınları, İstanbul.

Wilson, Andrew (1979). "TheAegeanDispute", *TheAdelphiPapers*, Cilt 19, Sayı 155.

Yavuz, Celalettin (2003). *Menteşe Adaları'nın Tarihi*. İstanbul: Deniz Harp Okulu Basımevi.